

LEADER ontwikkelingsplan

2007-2013

voor

SALLAND

31 mei 2007

VOORWOORD

NIEUWE KANSEN VOOR SALLAND!

Met veel enthousiasme is in korte tijd door een flink aantal sleutelfiguren uit de gemeenten Deventer, Olst-Wijhe en Raalte een ontwikkelingsplan voor LEADER opgesteld, in samenwerking met medewerkers van de 3 gemeenten en de provincie. Een flinke uitdaging die in de komende tijd verder zal moeten worden uitgewerkt en door partijen van (aanvullende) middelen voor cofinanciering voorzien.

LEADER is voor dit gebied een nieuwe mogelijkheid. Van onder af aan, dus op aangeven en initiatief van de lokale bevolking kunnen de leefbaarheid en sociale vitaliteit, de economie en omgevingskwaliteiten flinke impulsen gegeven worden. Wanneer die impulsen kunnen samenvallen met de thema's landbouw, natuur, landschap en water levert dat extra mogelijkheden en kansen op.

Voor de begeleiding zal de Plaatselijke Groep (PG) Salland, bestaande uit de eerder genoemde sleutelfiguren en gemeentelijke en provinciale medewerkers, zorgdragen. Met enthousiasme zullen zij de inwoners motiveren en waar nodig begeleiden in het aandragen, vlot trekken en realiseren van plannen. Ik heb tijdens de afsluitende sessie voor het ontwikkelingsplan veel enthousiasme opgemerkt.

Door samen te werken, goed naar mensen in het gebied te luisteren en hun initiatieven te faciliteren, kan de leefbaarheid worden bevorderd en kunnen lokale voorzieningen in stand blijven of mogelijk zelfs verbeterd. Ook de onderlinge verbondenheid tussen mensen kan hierdoor een geweldige stimulans krijgen.

Kortom, er liggen voor de komende periode veel kansen die de PG Salland met veel energie wil helpen ontwikkelen.

Cor van den Berg

voorzitter Plaatselijke Groep LEADER Salland

Mei 2007

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING	4
2.	SALLAND IN BEELD.....	5
2.1	INLEIDING	5
2.2	GEBIEDSAFBAKENING.....	5
2.3	RUIMTELIJKE STRUCTUUR.....	6
2.4	DEMOGRAFISCHE KENMERKEN	7
2.5	ECONOMISCHE SITUATIE.....	8
2.6	NATUUR EN MILIEU	11
2.7	LEEFBAARHEID	12
2.8	SWOT-ANALYSE	14
3.	VISIE EN STRATEGIE SALLAND	15
3.1	INLEIDING	15
3.2	AMBITIE EN VISIE.....	15
3.3	DOELSTELLING EN STRATEGIE	18
3.3.1	<i>Doelstelling</i>	18
3.3.2	<i>Strategie</i>	19
3.4	SELECTIECRITERIA LEADER PROJECTEN	25
3.4.1	<i>Selectiecriteria</i>	25
3.4.2	<i>Prioriteitscriteria</i>	26
3.4.3	<i>Criteria voor samenwerkingsprojecten</i>	26
3.5	RELATIE MET POP2.....	26
4.	RESULTATEN EN EFFECTEN	29
4.1	INLEIDING	29
4.2	INDICATOREN EN STREEFWAARDEN.....	29
5.	FINANCIËLE TABEL	32
5.1	INLEIDING	32
5.2	UITGANGSPUNTEN FINANCIËLE TABEL	32
5.3	FINANCIËLE TABEL	33
6.	ORGANISATIE EN UITVOERING	34
6.1	INLEIDING	34
6.2	PG SALLAND	34
6.2.1	<i>Samenstelling PG Salland</i>	34
6.2.2	<i>LEADER coördinator Salland</i>	35
6.2.3	<i>Meerwaarde ten opzichte van andere samenwerkingsverbanden</i>	35
6.3	ACTIVITEITEN PG SALLAND	36
6.3.1	<i>Taken en verantwoordelijkheden PG Salland</i>	36
6.3.2	<i>Randvoorwaarden om vernieuwing tot stand te brengen</i>	37
6.4	BEOORDELINGSPROCEDURE VAN PROJECTEN	38
6.5	VOORLICHTING EN PUBLICITEIT	39
	BIJLAGE 1: HOOFDELEMENTEN POP2 2007-2013	40
	BIJLAGE 2: AANVULLENDE SELECTIECRITERIA.....	41

1. INLEIDING

LEADER is een initiatief van de Europese Commissie dat al ongeveer 16 jaar wordt uitgevoerd in (delen van) Nederland. LEADER gaat door in 2007, maar in tegenstelling tot de periode 2000-2006 niet meer als afzonderlijk programma. LEADER heeft als werkwijze een plek gekregen in het nieuwe Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (POP2). Het POP2 is door het Ministerie van LNV op 27 december 2006 bij de Europese Commissie ingediend. Naar verwachting zal de Europese Commissie hieraan rond de zomer van 2007 goedkeuring geven.

Het beleid van het POP2 sluit aan bij het provinciaal Meerjarenprogramma (pMJP) voor Overijssel. Dit programma is in gezamenlijkheid door alle gebiedspartners opgesteld. Het Gebiedsprogramma Salland beschrijft hoe de partners in het gebied samenwerken aan de versterking van de landbouw, natuur, recreatie, watersysteem en leefbaarheid in het landelijk gebied.

Om gebruik te kunnen maken van de mogelijkheden die LEADER binnen het POP2 biedt, is het noodzakelijk dat een Plaatselijke Groep een ontwikkelingsplan opstelt. De Plaatselijke Groep is een onafhankelijke groep van regionale partners waarin de verschillende sociaal-economische geledingen van het gebied evenwichtig zijn vertegenwoordigd. De Plaatselijke Groep is verantwoordelijk voor de uitvoering van het Ontwikkelingsplan Salland.

Het Gebiedsprogramma Salland en het LEADER ontwikkelingsplan zijn qua thematiek en inhoud nadrukkelijk aanvullend aan elkaar. Het belangrijkste verschil is dat LEADER zich richt op kleinschalige initiatieven van onderop, het innovatieve karakter van projecten sterk benadrukt en een Plaatselijke Groep kent waarin regionale partners vanuit verschillende geledingen vertegenwoordigd zijn.

De opbouw van dit ontwikkelingsplan is als volgt. Hoofdstuk 2 geeft een kernachtige gebiedsbeschrijving van Salland, uitmondend in een SWOT-analyse. In hoofdstuk 3 staat de uitwerking van de visie en de strategie centraal. Vervolgens gaat hoofdstuk 4 in op de resultaten en effecten van het LEADER ontwikkelingsplan. Hoofdstuk 5 geeft de financiële tabel weer. Ten slotte gaat hoofdstuk 6 in op de organisatie- en uitvoeringsstructuur van het ontwikkelingsplan.

2. SALLAND IN BEELD

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het LEADER gebied Salland beschreven. Naast de geografische afbakening van het gebied zullen ook specifieke kenmerken van het gebied aan de orde komen, zodat een goed beeld verkregen kan worden van de huidige situatie van het gebied.

De analyse is vooral kwalitatief van aard en is daar waar nodig ondersteund door statistische cijfers. Ondanks het feit dat de LEADER grenzen niet altijd samen vallen met de gemeentegrenzen zijn deze cijfers op gemeentelijk niveau verzameld, omdat dit het laagste niveau is waarop vergelijkbare cijfers beschikbaar zijn.

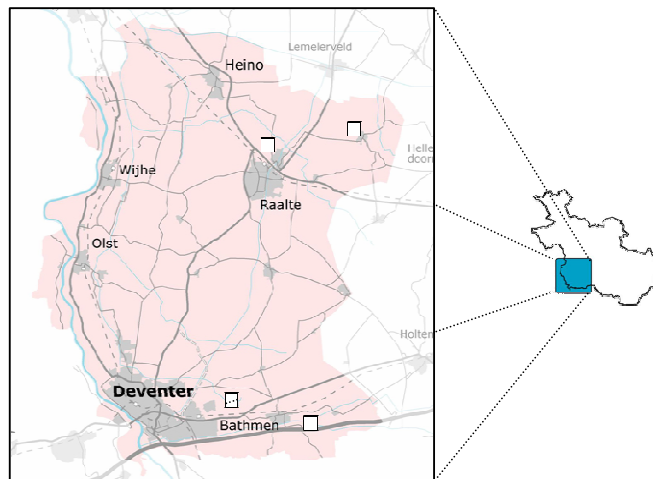
De gebiedsomschrijving zal aansluiten bij de 'landelijke typering' van de gebieden en de nadruk ligt dan ook op die aspecten die van belang zijn voor de ontwikkeling van het landelijk gebied. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de ruimtelijke, demografische en economische kenmerken van het gebied. Vervolgens wordt de situatie op het gebied van natuur en milieu en op het gebied van leefbaarheid besproken.

Voor de gebiedsbeschrijving is gebruik gemaakt van nationale, provinciale en lokale informatiebronnen en statistieken. Zo is met name gebruik gemaakt van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het gebiedsprogramma Salland van de provincie Overijssel.

2.2 Gebiedsafbakening

De afbakening van het gebied Salland in het westen van de provincie Overijssel is niet gemakkelijk te definiëren. Het betreft een redelijk grote streek die zich langs de IJssel uitstrekt. Het hier bedoelde LEADER gebied betreft het zuidelijke deel van Salland en wordt afgebakend door de gemeentelijke grenzen van Raalte, Olst-Wijhe en Deventer, waarbij van de gemeente Deventer alleen het plattelandsgebied deel uit maakt van het LEADER gebied¹. Voor de beschrijving van het LEADER gebied zal vanwege de beschikbaarheid van databronnen bij de afbakening uitgegaan worden van het gehele gebied dat de drie gemeenten beslaan.

Figuur 1: Gebiedsafbakening LEADER gebied Salland

¹ Vanwege de programma-eis dat kernen met meer dan 30.000 inwoners uitgesloten zijn van deelname.

Beoordeling kritische massa

Een belangrijk toetscriterium voor het ministerie van LNV is de vraag of het gebied voldoende kritische massa heeft om de strategie uit te voeren. Hierin zijn twee elementen te onderscheiden:

- *het gebied moet voldoende financiën voor de cofinanciering kunnen genereren; minimaal 50% van de financiën dient opgebracht te worden door de regionale en lokale overheid*

De samenstelling van de financiële tabel in hoofdstuk 5 laat zien dat er voldoende financieel draagvlak is om het LEADER ontwikkelingsplan Salland uit te voeren.

- *het gebied kent een zodanige combinatie van bevolkingsdichtheid en sociaal-economische samenhang dat daarmee voldoende zelforganiserend vermogen wordt gegenereerd voor het opstellen van een ontwikkelingsstrategie en de uitvoering daarvan in maatregelen en projecten*

Kenmerkend voor het gebied is de sterke betrokkenheid van inwoners en de wil om samen de mouwen op te stropen en de kansen van het gebied nog meer te benutten. Het draagvlak onder gemeenten, de sterke betrokkenheid bij de inwoners, de aanwezigheid van diverse actieve verenigingen en commissies en de bereidheid van private partijen om (ook financieel!) te participeren maakt dat er voldoende vermogen en enthousiasme bestaat voor de uitvoering van het LEADER ontwikkelingsplan.

Meerwaarde ten opzichte van andere samenwerkingsverbanden

De LEADER Plaatselijke Groep (PG) kan in het gebied uitgroeien tot een belangrijk platform voor plattelandontwikkeling, zowel voor publieke als voor private partijen. Daarmee onderscheidt de PG Salland zich van het Bestuurlijk Gebiedsgericht Beleid (BGO) voor Salland dat uitsluitend vanuit de regionale en lokale bestuurders is samengesteld. Daarnaast geldt in het algemeen dat de PG Salland meer aandacht heeft voor de leefbaarheid op het platteland en daarbij met name kleinschalige initiatieven van onderop nastreeft met een innovatief karakter. Het BGO is vooral in het leven geroepen voor de fysieke ontwikkeling van het platteland, wat in de regel leidt tot meer grootschalige projecten. Een belangrijke meerwaarde van LEADER is bovendien dat het een proces in het gebied op gang brengt, waardoor een breed draagvlak ontstaat in het gebied met als positief gevolg dat dit de continuïteit van projecten ten goede komt. Dit maakt dat beide gremia complementair zijn aan elkaar. Afstemming vindt plaats in taken en verantwoordelijkheden en een aantal personen is in beide gremia vertegenwoordigd.

2.3 Ruimtelijke structuur

Het gebied Salland heeft een oppervlakte van 402 km². Het gebied kenmerkt zich door grote, open landbouwgebieden, afgewisseld door de bossen van landgoederen. Ook is Salland, met de IJssel, haar uiterwaarden en de vele weteringen, een zeer waterrijke streek. De cultuurhistorie van het gebied komt goed tot uitdrukking in de landgoederenzone ten noorden van Deventer. De grote landschappelijke lijnen van Salland zijn: de IJssel, de weteringen, het Overijssels Kanaal en de Sallandse Heuvelrug (die zelf net buiten het LEADER gebied valt).

Water en waterwegen vormen een belangrijk ordenend principe in Salland. Door klimaatveranderingen heeft water in toenemende mate behoefte aan ruimte en een sterk robuust watersysteem. Deze ruimtebehoefte kan in Salland gecombineerd worden met natuur-, landschaps-, recreatie- en in sommige gevallen ook landbouwdoelen. Salland beschikt over

een aantal kwelgebieden, zoals de Gooiermars, die een belangrijke natuur- en ecologische waarde hebben. Kenmerkend voor Salland is ook het omvangrijke en aaneengesloten landelijk gebied waarin de landbouw van oudsher een sociale en economische drager is en een belangrijke rol als beheerder

van het cultuurlandschap vervult. Landbouw beslaat nog altijd het grootste deel van het oppervlak van het gebied.

Salland ligt logistiek op een belangrijke route tussen West- en Oost-Nederland. Door de loop van de IJssel ligt Salland voor het scheepvaartverkeer op een belangrijke noord-zuid-as. Middenin Salland ligt de grote kern Raalte. De grootste stad, gelegen in het uiterste zuiden van het gebied is de Hanzestad Deventer, waarvan alleen het plattelandsgebied tot het LEADER gebied wordt gerekend. De kernen Olst en Wijhe profiteren net als Deventer ook van hun ligging aan de IJssel. Deventer maakt daarnaast nog onderdeel uit van de ten zuiden van Salland gelegen regio Stedendriehoek. Deze bestaat uit het gebied gelegen tussen de steden Deventer, Apeldoorn en Zutphen, waarbinnen geprofiteerd wordt van nauwe samenwerking op het gebied van fysiek, economisch en sociaal beleid.

Infrastructureel is Salland voldoende ontsloten. Wel kunnen bepaalde wegen veiliger of slibben zij dicht en zouden vaarwegen beter ontwikkeld of benut kunnen worden. Respectievelijke voorbeelden zijn de weg Raalte-Zwolle (N35) en de hierop aansluitende weg Raalte-Holten (N332). Ook het sluipverkeer dat hierdoor ontstaat zorgt voor verkeersonveiligheid op het platteland. De belangrijkste wegen in het gebied zijn daarnaast de N337 die Deventer, Olst-Wijhe en Zwolle met elkaar verbindt en de N348, de weg tussen Deventer en Raalte.

Naast het wegennet is de regio ook goed ontsloten voor het treinverkeer. Er zijn stations in de kernen Deventer, Olst en Wijhe die een verbinding vormen met Zwolle en de rest van het noorden van Nederland en daarnaast hebben Heino en Raalte een station op de lijn tussen Zwolle en Hengelo. De belangrijkste waterwegen in het gebied zijn het Overijsselse kanaal, het Zijkanaal van Deventer en de IJssel.

De digitale infrastructuur in Salland is nog niet optimaal. De trend is in ieder geval dat het gebruik van internet steeds verder toeneemt. De meeste mensen maken nu nog gebruik van smalband, maar voor nieuwe toepassingen is breedband noodzakelijk. De aanleg van glasvezel is echter prijzig, in het bijzonder voor relatief dunbevolkte gebieden als Salland. Hierdoor ontstaat het gevaar van een "digitale tweedeling". Om te kijken in hoeverre breedband een optie is voor Salland is een bundeling van de vraag noodzakelijk. Op deze manier kan geïnventariseerd worden waar nog geen breedband beschikbaar is en kan beter worden onderhandeld met leveranciers.

2.4 Demografische kenmerken

Het bevolkingsaantal van de drie gemeenten Olst-Wijhe, Raalte en Deventer bedroeg in 2007 ruim 151.000 personen. Dit is een groei van 6,7% in vergelijking met het jaar 2003. In een prognose van het CBS en het RPB voor het jaar 2020 wordt verwacht dat de bevolkingsomvang in vergelijking met 2007 in Salland zal stijgen zijn met 9%, terwijl dit voor heel Overijssel maar ongeveer 3% zal bedragen.

Het programmagebied van LEADER gebied Salland bevat overigens niet het stedelijk gebied van de gemeente Deventer. Dit vanwege de programma-eis dat kernen van meer dan 30.000 inwoners zijn uitgesloten van deelname aan het LEADER programma. Nadere analyse heeft opgeleverd dat de stad Deventer 53.171 inwoners telt. Uitgaande van een totaal inwoneraantal in de gemeente Deventer van 96.596 inwoners per 1 januari 2007, behoren daarom ruim 43.000 inwoners van de gemeente Deventer tot het LEADER gebied Salland. Het deel van de gemeente Deventer dat tot het LEADER gebied van Salland behoort wordt door de provincie Overijssel nader bepaald op postcodeniveau. Het totale inwoneraantal van LEADER gebied Salland bedraagt daarmee ruim 97.000 inwoners. Dit inwoneraantal ligt ruim onder het vastgestelde criterium van maximaal 150.000 inwoners. De grootste kern van het LEADER gebied Salland is Raalte met ruim 19.000 inwoners in 2006.

De vergrijzing van de bevolking kan worden weergegeven door middel van de grijze druk. De grijze druk geeft de verhouding aan tussen het aantal personen van 65 jaar of ouder en het aantal personen in de potentiële beroepsbevolking van 20-64 jaar. De grijze druk in Salland bedroeg ongeveer 23% in 2003 en in 2007 is dit gestegen tot ongeveer 24%. Deze waarden komen overeen met die in heel Overijssel. Een iets groter verschil is er pas te zien als gekeken wordt naar de prognose voor 2020. Dan zal de grijze druk in Overijssel 32% beslaan en in Salland 30%. Ondanks het feit dat de grijze druk in Salland in de toekomst wellicht lager uit valt dan in heel Overijssel is het percentage nog steeds aanzienlijk.

Het relatieve aandeel jongeren wordt uitgedrukt in de groene druk. Deze geeft de verhouding aan tussen het aantal personen van 0-20 jaar tegen het aantal personen in de potentiële beroepsbevolking. In Salland is dit 42% in 2003 en 41% in 2007. De prognose voor 2020 laat zien dat deze druk nog verder zal afnemen in 2020 tot 40%. Voor Overijssel geldt dat in 2003 de groene druk 43% besloeg en dat dit percentage ook langzaam afneemt tot 41% in 2020.

Vergrijzing en ontgroening zijn dus fenomenen die de komende jaren in Salland steeds meer zullen doorzetten en waar rekening mee moet worden gehouden bij de planning en uitvoering van beleid.

Een andere demografische ontwikkeling die van invloed is op de sociaal-economische ontwikkeling van Salland vormt de wisselwerking tussen het stedelijk gebied en het platteland. Aangezien Salland als plattelandsgebied direct omringd wordt door het stedelijk gebied van Deventer en Zwolle brengt dat zowel kansen als bedreigingen voor Salland met zich mee. Denk bijvoorbeeld aan de dagelijkse stroom van mensen die voor hun werk naar de stad afreizen en aan de andere kant de groep stedelingen die hun vrije tijd invullen in het plattelandsgebied.

2.5 Economische situatie

Salland heeft een beroepsbevolking van 68.900 mensen in 2005. De economische situatie van Salland is ten eerste af te leiden uit het werkloosheidspercentage van de beroepsbevolking. In 2000 was dit in Zuidwest-Overijssel, waar Salland deel vanuit maakt 3,4% en dit is in 2005 opgelopen tot 7,9%. Deze trend is ook zichtbaar in de cijfers voor Overijssel en Nederland als geheel en heeft dus niet specifiek betrekking op deze regio. Wel zijn de fluctuaties in Salland aanzienlijk, wat erop duidt dat de Sallandse economie meer dan gemiddeld conjunctuurgevoelig is. De opleving van de conjunctuur na 2005 zal met zekerheid leiden tot een daling van het werkloosheidspercentage.

De economische structuur van Salland kan worden weergegeven door vier bedrijfssectoren te onderscheiden. In onderstaande tabel staan deze bedrijfssectoren opgedeeld waarbij wordt weergegeven wat het aandeel is in de totale werkgelegenheid van iedere sector.

Tabel 1: Werkgelegenheid naar sector in Salland (SBI'93)

Jaar	Landbouw, bosbouw, visserij	Industrie	Commerciële dienstverlening	Niet-commerciële dienstverlening	Totaal
Salland 2000	600	9.960	10.760	6.700	28.030
	2,14%	35,53%	38,39%	23,90%	
Salland 2005	780	11.500	14.370	10.230	36.880
	2,11%	31,18%	38,96%	27,74%	
Nederland 2005²	1%	18%	47%	34%	

Uit de weergave van de Nederlandse sectorverdeling voor 2005 kan worden opgemaakt dat de primaire sector in Salland iets sterker vertegenwoordigd is dan het Nederlands gemiddelde. De

² Cijfers Nederland 2005 afkomstig van CBS Statline 2007.

industriële sector is opvallend sterker vertegenwoordigd in Salland, waarbij wel opgemerkt moet worden dat de toerekening van de energiesector mogelijk kan verschillen tussen de Sallandse en Nederlandse cijfers. De commerciële dienstverlening is in Salland ten opzichte van het Nederlandse gemiddelde ondervertegenwoordigd, maar is qua werkgelegenheid ook in Salland de belangrijkste sector. Ten slotte valt op dat ook de niet-commerciële dienstverlening in Salland minder prominent vertegenwoordigd is dan het Nederlands gemiddelde.

Landbouw, bosbouw en visserij

Binnen deze sector heeft de landbouw het belangrijkste aandeel in de werkgelegenheid van Salland. De landbouw is van oudsher de grootste grondgebruiker in Salland en neemt hier een belangrijkere positie in dan in de rest van Overijssel. De sector is daarmee zowel een belangrijke gebruiker als beheerder van het agrarische cultuurlandschap. De belangrijkste vorm van landbouw is melkveehouderij, gevolgd door intensieve veehouderij (met name varkens, kippen in mindere mate). Volgens het Gebiedsprogramma Salland 2006-2008 is het aandeel biologische landbouw nog zeer bescheiden.

Een negatieve sociaal-economische ontwikkeling is de afname van het aantal agrarische bedrijven en daarmee de landbouwafhankelijke werkgelegenheid. Deze ontwikkeling is het gevolg van de marktwerking, de strengere milieuwetgeving, diverse veterinaire crises in de veehouderij en problemen op het gebied van ruimtelijke ordening. Het aantal vestigingen in de sector landbouw, bosbouw en visserij is afgenomen van 1.985 vestigingen in 1995 tot 1.505 vestigingen in 2006. Met de landbouw als grote landschapsbepalende factor heeft het afnemende aantal (melkvee)bedrijven grote gevolgen voor het landschap. De woonfunctie van het platteland neemt toe. Vrijkomende agrarische gebouwen kunnen gesloopt worden in ruil voor woningbouw (Rood voor Rood), of gebruikt worden voor de huisvesting van nieuwe economische dragers. In dat kader wordt een beroep gedaan op het ondernemerschap en het innovatief vermogen van agrariërs.

Industrie

Het aantal arbeidsplaatsen binnen de industriële sector is net als binnen de sector landbouw, bosbouw en visserij aan het afnemen. De reden hiervoor is dat er een toenemende internationalisering plaatsvindt en dat industrie getrokken wordt door de lagere loonkosten in andere landen. Deel zal dit verklaard kunnen worden door een toenemende automatisering binnen deze sector en deels kan dit ook te maken hebben met de afname van de vraag naar industrie binnen het gebied. Overigens is in Salland nauwelijks sprake van een industriële traditie. De belangrijkste industriële sector in Salland vormt de bouwsector.

Dienstverlening

De commerciële dienstverlening neemt in absolute termen de meeste arbeidsplaatsen voor haar rekening. Innovatie in de dienstverlening van het MKB is een belangrijke bron van nieuwe werkgelegenheid in Salland. Met name diensten die gericht zijn op recreatie en toerisme vormen een groeiende markt in het gebied. Met haar natuur- en landschapswaarden en cultuurhistorie heeft Salland een goed potentieel voor met name kleinschalige vormen van recreatie en toerisme. Het aanbod blijft echter zowel kwalitatief als kwantitatief achter. De verblijfsrecreatie speelt een kleine rol in Salland. Op bescheiden schaal worden overnachtingsmogelijkheden op het platteland aangeboden. De vraag van de consument naar toeristische locaties en activiteiten op het platteland neemt toe.

Volgens het Salland Bureau voor Toerisme (SBT) wordt Salland in toenemende mate bezocht door toeristen en recreanten, zowel voor dag- als verblijfstoerisme. Het Gelders Overijssels Bureau voor Toerisme heeft becijferd dat in 2004 ruim 700.000 bezoekers attracties en evenementen in Salland hebben bezocht; ruim 240.000 bezoekers verbleven meer dan twee dagen in Salland (CVO/GOBT, 2005). Deze cijfers hebben niet alleen betrekking op het LEADER

gebied Salland, maar ook op het Sallandse deel van de gemeenten Hellendoorn en Rijssen-Holten. Tezamen met de LEADER Salland gemeenten maken de Sallandse delen van deze gemeenten deel uit van de toeristische regio Salland.

Salland is een toeristisch A-merk, met een diversiteit op tal van gebieden, maar tegelijkertijd ook weer één geheel vormend. Onderstaande opsomming geeft de belangrijkste toeristische pullfactoren van het gebied weer:

- Historische Hanzestad Deventer (ook al ligt het stedelijk gebied van Deventer buiten het gebied) en de centrumgemeente Raalte;
- Een aantal grote dorpskernen (Olst, Wijhe, Heino, Diepenveen, Bathmen) en vele kleine dorpskernen en gemeenschappen;
- De IJssel en haar uiterwaarden en de Sallandse Heuvelrug;
- Grote monumenten (van landhuizen tot monumentale boerderijen en tal van kleine cultuurhistorische locaties);
- Vele wandel- en fietspaden, maar ook een goede ontsluiting voor auto en openbaar vervoer;
- Een groot aantal grote toeristisch-recreatieve bedrijven (van hotels, bungalowparken, campings en restaurants tot vele kleine toeristische ondernemers en activiteiten);
- Een vitaal platteland met daarnaast vele hectaren natuurgebied zonder agrarische bestemming.

Bij de ontwikkeling en profilering van het toeristisch A-merk Salland wil het SBT graag samenwerken met de daaromheen gelegen gemeenten Hellendoorn en Rijssen-Holten.

Uit het Gebiedsprogramma Salland 2006-2008 blijkt dat het centrale, overwegend agrarische, deel van het gebied niet goed is ontsloten voor fietsers en wandelaars. Ook wordt gesteld dat recreatief medegebruik van waterlopen en agrarische grond nauwelijks is ontwikkeld. De buitengebieden van Deventer (Zandwetering, landgoederen, IJssel), Olst-Wijhe (IJssel en weteringen) en Raalte (landgoederen, diverse waterlopen) bieden voldoende mogelijkheden voor recreatie, maar zijn slechts matig bereikbaar en toegankelijk vanuit de stad. Naast productontwikkeling is ook de promotie en marketing van het Sallandse recreatieve en toeristische aanbod een belangrijk aandachtspunt. De gebiedsbrede promotie en marketing van het toeristisch A-merk Salland bevindt zich nog in de opstartfase. Het in 2004 opgerichte Sallands Bureau voor Toerisme is verantwoordelijk voor de toeristische regiomarketing van Salland.

NORT Salland

Op initiatief van Horeca Nederland en de Recron zijn 34 Sallandse ondernemers voor de periode 2004 t/m 2006 een gezamenlijk project aangegaan om te komen tot een betere samenhang, samenwerking en professionalisering van het toeristisch-recreatief product Salland. Met het project is een actief netwerk van toeristische ondernemers gevormd, dat in korte tijd aansprekende resultaten heeft bereikt.

Net als de commerciële dienstverlening ondervindt ook de niet-commerciële dienstverlening een aanzienlijke groei in de werkgelegenheid (zie tabel 1) en het aantal vestigingen. Sinds 1995 is het aantal vestigingen met ongeveer 30% gestegen naar 370 vestigingen in 2006. Binnen de niet-commerciële dienstverlening vervullen zorg- en welzijnsinstellingen een belangrijke rol. De toegenomen capaciteit binnen de sector is dan ook deels te verklaren door de toename van de grijze druk in het gebied. Oudere mensen hebben meer behoefte aan zorg en de markt speelt hier op in. Naar verwachting zal het aandeel in de werkgelegenheid van de niet-commerciële dienstverlening door de zich voortzettende vergrijzing verder toenemen.

2.6 Natuur en milieu

Kwaliteit natuur en landschap

Salland is een open en relatief dunbevolkt gebied. Sterke punten zijn de belevingswaarde van het IJsselgebied en haar uiterwaarden, de landgoederen in het centrale deel van het gebied en de Sallandse Heuvelrug die ten oosten van het gebied ligt.

In Salland ligt ook een aantal EHS (Ecologische Hoofdstructuur) gebieden die door ecologische verbindingen met elkaar verbonden worden. Dit is van belang voor de faunamigratie. Toch zijn ook tal van oorspronkelijke routes voor dieren onderbroken door wegen en kunstmatige waterlopen. Agrarisch en particulier natuurbeheer hebben een belangrijke functie, maar kunnen nog versterkt worden. Het instrument van groene en blauwe diensten is hiervoor ontworpen. Deze diensten zijn gericht op het beheer van natuur en landschap in het agrarisch cultuurlandschap (zoals houtwallen en oevers) en op het vasthouden van water op percelen en in de watergangen. Daarnaast kan een groene dienst ook bestaan uit het gedogen van een pad of een landschapselement. De ontwikkeling van groene en blauwe diensten staat nog in de kinderschoenen in Salland.

Landschap en cultuurhistorie staan onder druk door onder andere nieuwe ontwikkelingen aan de randen van de kernen (woningbouw, bedrijventerreinen en infrastructuur) en de verandering van oude landschapbepalende functies als waterbeheer en landbouw (schaalvergroting). Belangrijke en kenmerkende oorspronkelijke Sallandse natuurwaarden zijn door ontginning, ontwatering en intensivering verdwenen. Bestaande natuurwaarden gaan zonder maatregelen achteruit door verdroging, verzuring en vermessing.

Salland heeft aandacht voor duurzaamheid. Nieuwe economische initiatieven dienen in harmonie te zijn met natuur en landschap en daarnaast ook geen negatieve sociale gevolgen te hebben. Vermeldenswaardig is dat in Salland verschillende initiatieven worden genomen op het gebied van duurzame energie. Vanwege de sterke vertegenwoordiging van de agrarische sector in Salland en de grote interesse vanuit deze sector voor duurzame energietechnieken, ligt er in het gebied een uitdaging om nieuwe initiatieven op dat vlak mogelijk te maken.

GreenPower Salland

Een Sallands voorbeeld op het vlak van duurzame energie is GreenPower Salland. Dit initiatief is gestart door de coöperatie Biogreen, die tegenwoordig bestaat uit ongeveer 50 Sallandse agrariërs. Doel van het project is om een duurzame oplossing te vinden voor het overschot aan dierlijke mest. Door geconditioneerde biovergisting is het mogelijk biogas te winnen dat ingezet kan worden om duurzame elektriciteit en warmte te genereren. Het gebruik van fossiele brandstoffen kan hierdoor in ieder geval beperkt worden en op termijn wellicht zelfs helemaal overbodig worden.

Milieuproblematiek

Hoewel Salland bekend staat als een waterrijk gebied is verdroging één van de belangrijkste knelpunten. Het van oorsprong natte Salland is door de aanleg van weteringen geschikt gemaakt voor landbouw. De voor de landbouw gunstige lage grondwaterstand is nadelig voor natuurwaarden die afhankelijk zijn van hogere waterstanden. Het Sallandse weteringsstelsel leidt daarnaast tot een versnelde afvoer van water naar het IJsselmeer. In natte perioden kunnen er in Zwolle dan problemen ontstaan. Ook de omgeving van de IJssel is in tijden van grote waterafvoer een risicogebied voor wateroverlast.

Sallandse weteringen

De gemeente Deventer en Waterschap Groot Salland hebben het Masterplan Zandwetering opgesteld. Langs het gehele stroomgebied van de zandwetering wordt bekeken hoe wateropgaven gerealiseerd kunnen worden in combinatie met nieuwe natuur, recreatiemogelijkheden, stedelijk uitloopgebied en stadsrandontwikkeling. De eerste twee deelgebieden zijn inmiddels in uitvoering. Voorbeeld is het project Gooiermars, waar 64 hectare nieuwe natuur is ontwikkeld. Door het gebruik van weteringen door de landbouw is het van nature natte gebied Gooiermars erg droog geworden. Dit heeft geleid tot overstromingen elders en het verloren gaan van kwelwater voor het gebied zelf. Daarom is het initiatief 'Groen' ontwikkeld wat met bijvoorbeeld verbreding en verdieping van weteringen beoogt water langer vast te houden, wat beter is voor de natuur. Dit heeft een grote impact op de landbouw en daarom wordt het plan gezamenlijk ingevuld met agrariërs. Ook in het deelgebied Baarlerhoek is de uitvoering van het Masterplan Zandwetering inmiddels opgepakt.

Het water in Salland heeft nog niet de gewenste kwaliteit. De emissie van milieubelastende stoffen (o.a. stikstof en fosfaat) is te hoog. De droge Sallandse zandgronden zorgen er voor dat deze stoffen makkelijk naar het grondwater uitspoelen. Ook is het af en toe nodig water met een mindere kwaliteit vanuit de IJssel het gebied in te pompen. Ondanks de sterk verminderde emissies (door o.a. milieuvriendelijke landbouw) zal de waterkwaliteit slechts langzaam verbeteren omdat de landbouwgrond voor een groot deel fosfaatverzadigd is. De kans op uitspoeling blijft daardoor groot.

Een ander milieuprobleem is dat in Salland sprake is van een regionaal mestoverschot. Daarom wordt mest uit het gebied afgevoerd naar elders. De ammoniakuitstoot uit de landbouw vormt een belangrijk deel van de stikstofneerslag (depositie) op natuurgebieden. Het depositieniveau in Salland ligt iets boven het provinciale gemiddelde.

2.7 Leefbaarheid

Sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen

De traditionele gedachte dat Salland een agrarisch gebied is en dat de Sallanders leven binnen de sociaal-economische banden van een agrarische samenleving gaat steeds minder op. Het aantal niet-agrariërs in Salland neemt toe. In de dorpen en steden is dat natuurlijk al langer zo, maar over niet al te lange tijd zullen ook in het buitengebied procentueel meer niet-agrariërs dan agrariërs wonen. De meeste grond blijft wel voor de landbouw in gebruik. Deze omschakeling betekent dat de verhoudingen tussen traditionele en nieuwe belangen in het buitengebied anders komen te liggen. Nieuw zijn de belangen van mensen die geld hebben om "buiten" te wonen, mensen die in het buitengebied willen recreëren en mensen die in leegkomende agrarische gebouwen een bedrijfje willen vestigen. Deze nieuwe belangen kunnen in conflict komen met de belangen van de oorspronkelijke grondeigenaren.

De veranderende samenstelling van het platteland zet de komende jaren verder door. Het aantal landbouwers wordt minder en daarvoor in de plaats komen mensen die in Salland wonen, maar elders werken. Het platteland wordt diverser qua bevolkingssamenstelling. De gevolgen hiervan zijn meervoudig. De bestaande sociale verbanden worden anders. Ook wensen die aan het wonen in het platteland worden verbonden veranderen. Er is sprake van andere mobiliteitsstromen. Demografische veranderingen en economische veranderingen als een veranderend consumentengedrag doen de rest.

Salland kenmerkt zich door een hoge dichtheid van verenigingen en maatschappelijke organisaties. In Nederland is gemiddeld 45,2% van de bevolking maandelijks actief binnen verenigingen, in de regio Zuidwest Overijssel, waar Salland binnen valt, is dit ongeveer 50%. In sommige kleine kernen ligt dit percentage zelfs nog spectaculair hoger; de kern Broekland telt 1.200 inwoners, maar beschikt wel

over 1.400 vrijwilligers³. Het sterk ontwikkelde vrijwilligerswerk is een onderscheidend kenmerk van Salland.

De beschikbaarheid en bereikbaarheid van sociaal-maatschappelijke voorzieningen is belangrijk voor de leefbaarheid van het platteland. Juist deze voorzieningen staan onder druk, door rationalisering of opschaling, maar ook door de toegenomen mobiliteit en individualisering van plattelandsbewoners. De gevolgen daarvan worden het sterkst gevoeld door kwetsbare groepen die geen beschikking hebben over eigen vervoer. De beschikbaarheid van openbaar vervoer in Sallandse kleine kernen is ondermaats. Een ander knelpunt voor de leefbaarheid op het platteland is het tekort aan woningen voor ouderen en starters.

Overigens spelen deze ontwikkelingen niet overal in dezelfde mate. In grote kernen als Raalte, Heino, Olst, Wijhe en Diepenveen blijft het voorzieningenniveau in de komende jaren vermoedelijk op peil, aangezien deze kernen een verzorgende functie voor de inwoners van de betreffende kern en het omliggende gebied hebben. In kleine kernen bestaat daarentegen wel degelijk de dreiging van een verdere verschraling van het voorzieningenniveau.

Bedrijvigheid in alle mogelijke vormen komt niet alleen op de daarvoor bestemde bedrijfslocaties voor, maar is verspreid over het platteland van Salland te vinden. Vaak zijn het één of twee bedrijven die de werkgelegenheid in een dorp of buurtschap bepalen. Deze bedrijven hebben daar ook een belangrijke sociaal-maatschappelijke functie in de vorm van sponsoring van clubs en evenementen.

Sociaal-culturele ontwikkelingen

Salland kenmerkt zich door een eigen identiteit; enkele typische eigenschappen van Sallanders zijn afwachtend, niet op de voorgrond tredend, nuchter, nakomen van beloften, betrokken en behulpzaam, onderlinge verbondenheid, niet denken maar doen, er zijn voor elkaar (saamhorigheid en noaberschap), gemoedelijk en gastvrij, maar ook ondernemend, hardwerkend en vindingrijk (uit verslag bijeenkomst Plattelandsvrouwen van 14 februari 2007). Bovendien blijkt uit onderzoek van de universiteit van Cambridge dat de inwoners van Zuidwest-Overijssel (=Salland) de gelukkigste zijn van heel Nederland en dat de regio zelfs behoort tot de tien gelukkigste van de hele EU (Volkskrant, 19 april 2007).

Deze eigenschappen vormen de eigen Sallandse identiteit en geven een Salland gevoel. Zonder twijfel is het sterk ontwikkelde gevoel van er zijn voor elkaar, saamhorigheid en noaberschap een belangrijke kracht van het gebied. Dit biedt mogelijkheden om het gebied duurzaam en gebiedseigen te ontwikkelen. Nieuwe Sallanders moet dat typische Sallandse gevoel worden meegegeven, zodat de Sallandse identiteit behouden blijft en een onderscheidend item blijft in de ontwikkeling van het gebied.

De waarde van het landschap in economische termen wordt nog onderschat. De verwachting is dat landschapsbehoud en –versterking in toenemende mate aandacht krijgt. De Sallandse landgoederen hebben een grote cultuurhistorische en landschappelijke waarde (natuur en grondgebonden landbouw) en zijn daarmee ook toeristisch van belang. Als beheerder van het landschap blijven agrariërs dan ook een belangrijke rol spelen. De economische pijler van de landgoederen, de landbouw, staat echter onder druk.

³ Dit is mogelijk omdat vrijwilligers actief kunnen zijn in meerdere verenigingen of clubs.

2.8 SWOT-analyse

De belangrijkste bevindingen uit de gebiedsbeschrijving zijn samengevat in onderstaande SWOT tabel.

Sterkten

- Aanwezigheid cultuurhistorische waarden
- Aanwezigheid van belangrijke natuur- en landschapskwaliteiten
- Sterke sociale cohesie met sterk ontwikkeld verenigingsleven
- Eigen Sallandse identiteit

Zwakten

- Afhankelijkheid van kleine kernen van voorzieningen in grotere kernen

Kansen

- Inspelen op de wisselwerking tussen stedelijk gebied en plattelandsgebied
- Groeiende dienstensector in het gebied biedt perspectief op nieuwe ontwikkelingen en werkgelegenheid, vooral in de toeristische sector (water, natuur en cultuur)
- Combinatie van cultuurhistorie en natuur
- Duurzame, extensieve landbouw en toenemend belang van niet-agrarische activiteiten op landbouwbedrijven (verbreding)

Bedreigingen

- Toenemende vergrijzing en ontgroening
- Natuur- en milieuproblemen vormen bedreiging voor natuur en landschap
- Bereikbaarheid en beschikbaarheid van voorzieningen in kleine kernen staan onder druk

3. VISIE EN STRATEGIE SALLAND

3.1 Inleiding

Salland wil in de periode 2007-2013 in aanmerking komen voor POP2 middelen in het kader van LEADER. Daartoe dient de PG Salland een LEADER ontwikkelingsplan op te stellen, waarin een gebiedsvisie, ontwikkelingsstrategie, financiële opzet en organisatiestructuur is opgenomen. In het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) en het gebiedsgericht werken heeft Salland, in nauwe samenwerking met vele maatschappelijke organisaties uit het gebied, in 2006 het Gebiedsprogramma Salland 2007-2013 “Wie goat gangs, doe’ met” opgesteld. In dat programma hebben zes samenwerkende overheden⁴ afgesproken welke prestaties zij zullen leveren in het kader van de ontwikkeling van Salland. Dit gebiedsprogramma bouwt voort op het Reconstructieplan Salland-Twente. Omdat de ambitie en visie van Salland in het gebiedsprogramma al is weergegeven, wordt hierbij bij de invulling van het LEADER ontwikkelingsplan aangesloten.

3.2 Ambitie en visie

Het Gebiedsprogramma 2007-2013 verwoordt de ambitie en visie van Salland. Het programma voor Salland wil een fysieke en economische basis creëren voor diverse maatschappelijke functies in het landelijk gebied met behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit. Innovatie en duurzaamheid zijn daarbij leidende principes. Die ambitie moet leiden tot een landelijk gebied dat dynamisch, mooi en maatschappelijk gewaardeerd is.

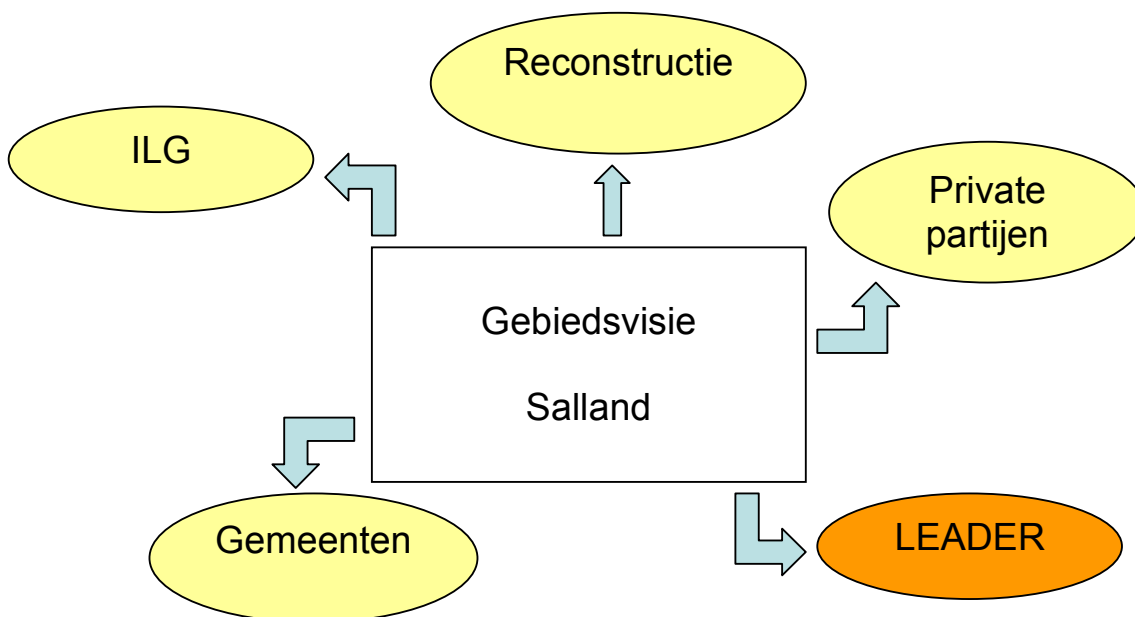
Uitdaging voor Salland

De omschreven ambities zijn voor de PG Salland aanleiding om in Salland te willen investeren. De wijze waarop wordt beschreven in dit LEADER ontwikkelingsplan. ‘Goed noaberschap’ is bij de realisatie van die ambitie een belangrijke kracht. Salland kenmerkt zich als regio door een grote verscheidenheid aan functies, die steeds sterker met elkaar verweven raken. De regio wil die verwevenheid van functies in het landelijk gebied sterker benadrukken, om zo een samenhangende structuur te creëren. Bij het formuleren van een ontwikkelingsstrategie voor Salland is het dan ook noodzakelijk uit te gaan van een integrale ontwikkeling van het landelijk gebied, waarbij nadrukkelijk aandacht bestaat voor het behoud van de eigen, karakteristieke kwaliteiten van het plattelandsgebied. Samenwerking tussen partners is een belangrijk instrument om de verwevenheid van functies te versterken.

Bovenstaande gebiedsvisie staat los van een programma of (financierings)instrument en is in het kader van het LEADER ontwikkelingsplan dan ook niet nieuw. LEADER is voor Salland een nieuw instrument dat bijdraagt aan het realiseren van (elementen uit) de gebiedsvisie. Figuur 2 toont hoe LEADER zich verhoudt tot andere programma’s en financiële instrumenten in het gebied. De voorwaarden en criteria van een programma bepalen op welke wijze het programma wordt benut om de ambities en visie te realiseren.

⁴ Gemeenten Olst-Wijhe, Raalte en Deventer, de waterschappen Groot Salland en Rijn en IJssel en de provincie Overijssel.

Figuur 2: LEADER als instrument voor het realiseren van de Sallandse gebiedsvisie

Waarom LEADER?

De ontwikkeling van Salland is afhankelijk van diverse ontwikkelingen. Een deel hiervan betreft autonome processen waarop moeilijk grip is te krijgen. Denk hierbij aan overheidsmaatregelen en processen als globalisering en vergrijzing. Om hier op lokaal niveau zo goed mogelijk op in te spelen, pleit de PG Salland voor de LEADER aanpak: het ontwikkelen van initiatieven op lokaal niveau om de verschillende ontwikkelingen te kunnen faciliteren. De LEADER aanpak kenmerkt zich door een aantal specifieke eigenschappen, die onderstaand worden beschreven.

Inhoud

LEADER vormt in het nieuwe POP2 2007-2013⁵ de vierde en laatste ontwikkelingsas van het programma. Daarmee heeft LEADER als *benadering/werkwijze* een eigen plek gekregen in het POP2. Inhoudelijk moet as 4 aansluiten bij de inhoud van de assen 1 t/m 3.

Als opsteller van het LEADER ontwikkelingsplan kiest de PG Salland ervoor de LEADER strategie te laten aansluiten bij de doelstellingen van het POP2, waarbij vanuit de gebiedsanalyse en de ambities en visie van de PG de meeste aanknopingspunten liggen bij as 3, gericht op de verbetering van kwaliteit van leven op het platteland en diversificatie van de plattelandseconomie. De PG Salland legt de inhoudelijke focus op projecten met een sociaal-economische context. De PG Salland sluit daarmee tevens aan bij de wens van de provincie Overijssel om LEADER toe te spitsen op de pijlers economische vitaliteit en sociale vitaliteit met als belangrijke thema's:

- initiatieven gericht op versterking van het MKB;
- versterking toeristische kracht en uitstraling, met aandacht voor cultuurhistorie;
- verbetering van de leefbaarheid.

Bottom-up en laagdrempelig

Belangrijk LEADER kenmerk is het bottom-up karakter. Dat wil zeggen dat initiatieven uit de regio zelf moeten komen en dat er een grote betrokkenheid moet zijn van lokale actoren bij de totstandkoming en uitvoering van een project. De projecten moeten draagvlak hebben bij de bewoners c.q. gedragen worden door de bewoners. Ook de rol van de PG Salland, samengesteld uit bewoners, gebruikers en

⁵ Zie voor meer informatie bijlage 1 bij deze notitie.

bestuurders en andere vertegenwoordigers uit het gebied, draagt bij aan het bottom-up karakter. De PG-leden initiëren vanuit hun netwerk projecten en enthousiasmeren partijen. Verder streeft LEADER laagdrempeligheid na, waardoor ook minder professionele organisaties als verenigingen en stichtingen kunnen inspelen op de mogelijkheden die LEADER biedt. Dus geen top down projecten van bijvoorbeeld gemeenten, waterschappen, etc., maar een echte aanpak van onderop. Vanzelfsprekend kan een gemeente wel faciliteren, maar bottom-up is wel een vereiste.

Innovatief en experimenteel

LEADER projecten moeten innovatief zijn in proces en/of product of een nieuwe ontwikkeling betekenen in het LEADER gebied Salland; dit betekent dat het in principe niet gebruikelijk is om een vergelijkbaar project meerdere malen uit te voeren, tenzij daar een zwaarwegende reden voor is. Ander kenmerk van LEADER is dat projecten experimenteel zijn (b.v. pilotproject) en daarom ook mogen 'mislukken'.

Gerichte inzet budget

Het budget per PG wordt door de provincie Overijssel begroot op ongeveer 1 miljoen euro per jaar. Daarvan financiert de EU 1/3 deel, het restant moet worden opgebracht door publieke en private partijen (beide 1/3 deel). Voor de gehele periode 2007-2013 is 2 tot 2,5 miljoen euro aan EU middelen beschikbaar. Gegeven dit budget kunnen niet alle onderdelen van de grote ambitie van Salland gerealiseerd kunnen worden met LEADER. Om maximaal effect met het beperkte LEADER budget te sorteren én recht te doen aan het bottom-up karakter, wordt aanbevolen focus aan te brengen in de inzet van middelen voor as 4, b.v. door alleen in te zetten op kleinschalige initiatieven en geen grootschalige (b.v. infrastructurele) projecten na te streven.

De PG Salland stelt een gebiedsgerichte aanpak van het gebied voor. De vijf thema's uit het Gebiedsprogramma Salland vormen het uitgangspunt voor de visie. Deze worden onderstaand uitgewerkt.

1. Perspectiefvolle landbouw;

De landbouw is in Salland economisch gezien van groter belang dan in de rest van Overijssel. De sector ziet zich geconfronteerd met bedreigende ontwikkelingen als kleine marges, schadelijke emissies en een afnemende werkgelegenheid. Daarentegen biedt de duurzame landbouw nieuwe kansen. Salland streeft dan ook naar een duurzame ontwikkeling van de landbouw als toekomstbestendige economische, maatschappelijke en landschappelijke drager van het landelijk gebied. Daarvoor is een versterking van de ruimtelijke structuur nodig, verbreding en versterking van de economische basis van de landbouw en ontwikkeling van ecologisch duurzame landbouw.

2. Behoud en versterking natuur en landschap;

Salland wil de ruimtelijke kwaliteit van het gebied versterken. Daarbij wordt naar evenwicht gezocht in de ontwikkeling van landschappelijke, culturele en natuurlijke waarden. Bij het instandhouden van de natuur is meer agrarisch en particulier natuurbeheer gewenst. Bij projecten op het gebied van natuur en landschap dient ook nadrukkelijk de beleving van het landschap door de mensen die er verblijven te worden betrokken.

3. Economische vitaliteit;

De Sallandse economie verkeert in een transformatieproces. De productiefunctie neemt af in belang, terwijl het aandeel van de dienstverlenende sector aan belang wint. De zakelijke dienstverlening, gezondheidszorg en de toeristisch-recreatieve sector zijn daar de belangrijkste exponenten van. Salland wil in ieder geval een plek zijn die dynamiek biedt aan nieuwe bedrijvigheid. Specifieke kansen zijn er voor de toeristisch-recreatieve sector, want de kansen van deze sector worden nog niet optimaal benut. De toeristisch-recreatieve sector heeft de potentie uit te groeien tot één van de belangrijkste dragers van de economie van Salland.

4. *Sociale vitaliteit en leefbaarheid;*

De sociale vitaliteit en leefbaarheid staat in Salland om diverse redenen onder druk. Allereerst staat de sociale cohesie onder druk vanwege een veranderende leefstijl en bevolkingssamenstelling. Ontmoeting en samenwerking zijn van groot belang om saamhorigheid en betrokkenheid bij burgers te bewerkstelligen. Ook het stimuleren van vrijwilligerswerk en vrijwilligersnetwerken is van belang. Daarnaast is sprake van afkalving van het voorzieningenniveau en verschraling van het aantal economische functies in het landelijk gebied. In dat kader liggen er kansen voor het bundelen van economische, culturele, zorg-, welzijnsfuncties en voorzieningen in servicecentra.

5. *Veerkrachtig watersysteem.*

Water is in Salland een belangrijk meeorde-nend principe. Salland wil een veerkrachtig watersysteem realiseren dat versterkend werkt voor andere functies, als landbouw, natuur, landschap, milieu en recreatie en toerisme.

De wijze waarop LEADER kan bijdragen aan het realiseren van deze visie wordt uitgewerkt in paragraaf 3.3 Doelstelling en strategie.

3.3 Doelstelling en strategie

3.3.1 *Doelstelling*

Op grond van de gebiedsanalyse en de beschreven ambitie en visie stellen de partners in Salland zich gezamenlijk de volgende doelstelling voor de periode 2007-2013:

“Het ontwikkelen van een aantrekkelijk en duurzaam platteland, waarbij het accent ligt op de versterking van de regionale economie en omgevingskwaliteiten van het gebied en op de vergroting van de leefbaarheid en sociale vitaliteit”.

Het type projecten dat in de beschreven visie en bij de doelstelling past kan zeer divers zijn. De PG Salland biedt ruimte voor uiteenlopende initiatieven qua thematiek, omvang en partners. Belangrijk is dat projecten op lokaal niveau tot stand komen door samenwerking tussen diverse partners uit het gebied en een innovatief karakter hebben. Netwerkontwikkeling en samenwerking is in dat kader van groot belang om op middellange termijn tot vruchtbare initiatieven en meer duurzame resultaten te komen.

Er wordt gestreefd naar het behalen van concrete resultaten. Hiervoor zet de PG Salland in op een goede balans tussen de verschillende initiatieven. Naast projecten gericht op onderzoek, netwerkontwikkeling en kennisopbouw is het OP gericht op activiteiten en resultaten die door de inwoners en ondernemers in de streek ook daadwerkelijk *beleefd* kunnen worden.

De doelstelling is uitgewerkt in een strategie die aansluit bij de maatregelen die zijn onderscheiden in het POP2. Het POP2 richt zich op de ontwikkeling van het landelijk gebied en vormt daarmee ook het kader voor het LEADER ontwikkelingsplan. Het POP2 richt zich grofweg op de versterking van de agrarische sector, de vergroting van de natuur- en milieukwaliteit en de verbetering van de sociaal-economische vitaliteit. Het LEADER programma van de PG Salland ondersteunt de strategie van het POP2 via lokale, innovatieve initiatieven. De nadruk ligt hierbij op de sociaal-economische vitaliteit van het platteland (as 3), zoals eerder al is aangegeven.

3.3.2 Strategie

De strategie van het LEADER ontwikkelingsplan is gebaseerd op de drie onderdelen, die zijn voorgeschreven in het POP2 en hieronder nader worden toegelicht.

- Onderdeel 1** De uitvoering van plaatselijke ontwikkelingsplannen om de doelstellingen te verwezenlijken van een of meer van de drie andere assen
- Onderdeel 2** De uitvoering van samenwerkingsprojecten die aansluiten bij de centrale doelstellingen van de PG Salland
- Onderdeel 3** Het beheer van de PG Salland, de verwerving van vakkundigheid en de dynamisering van het gebied

Onderdeel 1 Uitvoering van plaatselijke ontwikkelingsplannen

Onderdeel 1 betreft de uitvoering van activiteiten binnen LEADER gebied Salland en biedt ruimte voor subsidiëring van lokale en regionale projecten. Op basis van de visie en de beschrijving van de doelstelling zijn de volgende thema's afgeleid:

- Economie en omgevingskwaliteiten;
- Leefbaarheid en sociale vitaliteit.

Toespitsing op deze twee thema's betekent niet dat andere thema's als natuur, landschap, water en landbouw worden uitgesloten van het LEADER programma. Voor deze thema's geldt wel nadrukkelijk dat er een duidelijke relatie dient te zijn met de bovengenoemde thema's Economie en omgevingskwaliteiten en Leefbaarheid en sociale vitaliteit. Dus integrale projecten gericht op andere thema's, maar met een duidelijke link met de twee hoofdthema's zijn mogelijk in het LEADER programma.

Thema 1: Economie en omgevingskwaliteiten

In het Gebiedsprogramma is aangegeven dat de Sallandse economie middenin een veranderingsproces zit. Het belang van de sectoren landbouw en industrie neemt af ten koste van de dienstverlenende sector. Innovatieve, kleinschalige concepten die bijdragen aan de ontwikkeling van de economische activiteit en vitaliteit kunnen zich verheugen op aandacht vanuit LEADER. Duurzaamheid staat daarbij hoog in het vaandel.

Het veranderingsproces van de Sallandse economie heeft een behoorlijke impact op de werkgelegenheid in en concurrentiekracht van het gebied. De ontwikkeling van nieuwe, duurzame bedrijvigheid in de regio kan hier een belangrijke bijdrage aan leveren. Het LEADER ontwikkelingsplan beoogt dit soort processen te faciliteren. Goede kansen hiervoor kunnen zich voordoen in de toeristisch-recreatieve sector. Salland heeft deze ontwikkeling herkend en zet daarom nadrukkelijk in op profilering van de regio als toeristisch A-merk. Maar ook andere innovatieve, kleinschalige, duurzame concepten van ondernemers in het landelijk gebied kunnen zich verheugen op aandacht vanuit LEADER. De focus ligt daarbij steeds nadrukkelijk op het MKB (inclusief agrarisch MKB).

Ook de ontwikkeling van de Sallandse natuur- en landschapswaarden en de cultuurhistorie van het gebied kan meer aandacht krijgen. De natuurlijke en landschappelijke waarden vormen een belangrijke onderscheidende kracht van de regio ten opzichte van andere regio's. Daarmee is het gebied aantrekkelijk als woon- en recreatieomgeving. Behoud en versterking van deze waarden biedt tevens uitzicht op de ontwikkeling van nieuwe bedrijvigheid of andere economische dragers. Hetzelfde

geldt voor de cultuurhistorische waarden van het gebied. Vergroting van het bewustzijn van deze waarden geeft de streek meer uitstraling, zowel voor de bewoners van het gebied als voor mensen van buiten het gebied.

Bij de ontwikkeling van nieuwe initiatieven binnen deze pijler moet de relatie met de kwaliteiten van het gebied steeds duidelijk aanwezig zijn. De twee belangrijkste subthema's binnen thema Economie en omgevingskwaliteiten zijn *Stimulering van nieuwe bedrijvigheid* en *Behoud en stimulering bewustzijn van natuur- en landschapswaarden en cultuurhistorie*. Naar verwachting vallen alle nieuwe initiatieven binnen dit thema binnen deze twee subthema's. De PG vindt het belangrijk dat innovatieve projecten die buiten deze subthema's vallen ook mogelijk gemaakt moeten kunnen worden, mits ze een bijdrage leveren aan het hoofdthema Economie en omgevingskwaliteiten.

Stimulering van nieuwe bedrijvigheid

LEADER stimuleert nieuwe vormen van (alle) bedrijvigheid in de regio. Versterking van de economische positie van de toeristisch-recreatieve sector heeft daarbij prioriteit, omdat de sector nieuwe toegevoegde waarde kan opleveren en bovendien de multifunctionaliteit van het platteland versterkt. Allereerst is het van belang de kwaliteit van bestaande voorzieningen te behouden of te verbeteren. Met name investeringen in innovatie en vernieuwing van verblijfsrecreatieve voorzieningen en het ontwikkelen van een meer divers dagrecreatieaanbod worden gesteund. Tevens worden projecten nagestreefd die de relatie tussen stad en platteland versterken. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de wisselwerking met het stedelijk gebied van Deventer of Zwolle. Concreet wordt gedacht aan projecten die de samenwerking tussen ondernemers in de sector bevorderen. Hoewel ondernemers zich vaak als concurrent zien, kan samenwerking leiden tot een gezamenlijke en actieve marketing- en promotiestrategie en tot het creëren van nieuwe, integrale toeristische producten en concepten. Het combineren van diensten zorgt voor vernieuwende concepten en nieuwe productmarktcombinaties, zoals het realiseren van dagarrangementen of het ontwikkelen van routestructuren. Het gaat daarbij om kleinschalige initiatieven en/of initiatieven met een sterke onderlinge samenhang.

Het verbeteren van de toeristisch-recreatieve infrastructuur is van groot belang om de verschillende deelsectoren en deelgebieden met elkaar te verbinden. Denk hierbij aan het verbeteren en uitbreiden van voorzieningen als informatiecentra, bewegwijzering en recreatieve routes waardoor het gebied beter wordt benut. Belangrijk hierbij is dat bij de ontwikkeling hiervan wordt samengewerkt door de partners uit Salland. 'Branding' kan hierin als concept een belangrijke rol spelen door de kwaliteiten van de deelgebieden en het totaalgebied eenduidig en krachtig over te dragen en zich te onderscheiden van andere gebieden. Branding is een strategie waarbij gebiedsontwikkeling en Sallandbrede marketing worden gecombineerd. Daarbij wordt uitgegaan van de kernwaarden van het gebied. Het maakt de onderlinge samenhang zichtbaar en biedt de mogelijkheid de streekidentiteit te versterken en economisch uit te dragen. Denk hierbij aan het ontwikkelen en vermarkten van de regio-identiteit van het gebied door middel van de promotie van de regio en het ontwikkelen van streekproducten. Om het toeristisch A-merk Salland in de markt te zetten kan gebruik worden gemaakt van de samenwerkingsmogelijkheden die LEADER biedt met de omliggende gemeenten Hellendoorn en Rijssen-Holteln die buiten het LEADER gebied Salland vallen.

Ook op landbouwbedrijven, die in Salland relatief sterk vertegenwoordigd zijn, bestaan volop mogelijkheden om de bedrijfsvoering te optimaliseren door middel van innovatie of om tot verbreding van activiteiten (buiten de primaire sector) over te gaan. Op die wijze kunnen aanvullende inkomsten worden gegenereerd. Het gaat hierbij om projecten die onderscheidend en vernieuwend zijn en zodoende bijdragen aan de kwaliteitsontwikkeling van de verbrede landbouwsector. Belangrijk daarbij is wel of de landbouw erin slaagt een omslag in activiteiten te realiseren van traditionele landbouw naar de introductie van nieuwe (vormen van) activiteiten als toerisme of zorg en de ontwikkeling van streekproducten. Ook samenwerking tussen agrarische bedrijven binnen de kolom kan tot nieuwe initiatieven leiden.

Voorbeeldactiviteiten:

- *Uitbouw recreatief netwerk (wandel- en fietsroutenetwerk, ruit- en menroutes) en aanleg van kleinschalige toeristische voorzieningen;*
- *Ontwikkeling van nieuwe, duurzame toeristische concepten die aansluiten op het plattelandstoerisme;*
- *Faciliteren van toeristische evenementen;*
- *Stimulering nieuwe activiteiten op en samenwerking tussen agrarische bedrijven;*
- *Stimulering van streekproducten;*
- *Stimulering van maatschappelijk verantwoord en duurzaam ondernemen;*
- *Versterken en vermarkten regio-identiteit door merknamen;*
- *Initiatieven gericht op samenwerking tussen bedrijven onderling en tussen bedrijven, overheid en scholingsinstellingen.*

Behoud en stimulering bewustzijn van natuur- en landschapswaarden en cultuurhistorie

Dit subthema zet in op de verbetering en het behouden van de attractiviteit van de regio, het behoud van de milieukwaliteit en het behoud van natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Dit alles om de sociaal-economische potentie van Salland te vergroten.

Salland beschikt over onderscheidende natuur- en landschapswaarden die een belangrijke component vormen van het toeristisch product van Salland. Zekerstelling en verbetering van de natuurlijke en landschappelijke waarden vraagt om behoud, herstel, ontwikkeling en duurzaam gebruik van de natuur. Daarnaast zet Salland in op behoud en versterking van de ecologische en natuurlijke kwaliteit. Hierbij wordt een integrale benadering nagestreefd die in samenhang is met doelstellingen gericht op water, milieu, landschap en biodiversiteit. Salland wil door te investeren in de kwaliteit van natuur en landschap zowel een positief effect op de regionale economie (toerisme) als op de leefbaarheid van de regio (aantrekkelijkheid platteland, belevingswaarde) bewerkstelligen.

Ander aspect van deze maatregel is het vergroten van het bewustzijn bij de inwoners van de aanwezige natuur- en landschapswaarden. Dat kan bijvoorbeeld door de natuurlijke waarden van de regio actief te profileren en te benutten als onderscheidend marketinginstrument.

Ook het behoud van de aanwezige cultuurhistorische waarden maakt deel uit van deze maatregel. Het behoud van de cultuurhistorische waarden staat onder druk, soms door beperkende regelgeving, soms door gebrek aan financiering of draagkracht onder de bevolking. Salland probeert dat tegen te gaan, omdat cultuur, cultuurhistorie en kunst essentiële ingrediënten zijn voor het versterken van de Sallandse identiteit. Ook de organisatie van culturele en cultuurhistorische manifestaties staat onder druk. Deze ontwikkelingen vormen een bedreiging voor de regio, omdat cultuurhistorie bijdraagt aan de identiteit, belevingswaarde en aantrekkingskracht van Salland. Bovendien kan het de merknaam van het gebied versterken. Doelstelling is dan ook de aanwezige cultuurhistorische waarden te herstellen, te behouden en te versterken.

Binnen het programma gaat aandacht uit naar herstel en behoud van cultuurhistorisch erfgoed in verschillende vormen: landschap en natuur, gebouwen en objecten en gebruiken. Een ander onderdeel is het stimuleren van kennisuitwisseling en waardering voor het cultureel erfgoed onder inwoners en ondernemers. Denk hierbij aan het versterken van de relatie van de streekbewoners met hun eigen geschiedenis en het stimuleren van de bewustwording en beleving van cultuurhistorische landschapswaarden.

Voorbeeldactiviteiten:

- *Herstel, ontwikkeling en behoud van natuurwaarden, biodiversiteit en ecologische kwaliteiten;*
- *Aanleg en onderhoud van natuurlijke elementen en authentieke landschapselementen;*
- *Behoud van gezichtsbepalende cultuurhistorische elementen, met name langs fiets- en wandelroutes;*
- *Vergroting bewustzijn aanwezig natuurlijke en cultuurhistorische waarden onder de bewoners;*
- *Investeren in het opzetten van innovatieve activiteiten en faciliteiten voor agrarisch natuurbeheer.*

Thema 2: Leefbaarheid en sociale vitaliteit

De leefbaarheid op het platteland staat onder druk, onder andere door de vergrijzing en ontgroening van de bevolking, de toegenomen mobiliteit⁶, de verschraving van het voorzieningenniveau en de individualisering van de maatschappij. Binnen dit thema zet de PG Salland in op versterking van de sociale vitaliteit en sociale cohesie op het platteland en in de dorpen. Anders gezegd, deze pijler beoogt sociale energie los te maken, waarmee wordt nagestreefd de aantrekkelijkheid van Salland als woon-, werk- en leefomgeving te vergroten.

Twee belangrijke subthema's binnen thema 2 Leefbaarheid en sociale vitaliteit zijn *Instandhouding voorzieningenniveau* en *Sociale energie en integratie*.

Instandhouding voorzieningenniveau

Een goed voorzieningenniveau versterkt de leefbaarheid en sociaal-economische structuur van het platteland. De beschikbaarheid, kwaliteit en bereikbaarheid van voorzieningen is bovendien voorwaardenscheppend voor de economische ontwikkeling van het landelijk gebied.

Voorzieningen (dreigen te) verdwijnen uit kleine plattelandskernen, omdat zij niet meer rendabel genoeg zijn of omdat het aanbod van sociaal-maatschappelijke voorzieningen wordt opgeschaald. Salland wil LEADER onder andere dan ook inzetten om te investeren in de beschikbaarheid en kwaliteit van publieke voorzieningen, zoals multifunctionele centra (kulturhusen) en openbare ruimte. De concentratie van meerdere sociaal-maatschappelijke voorzieningen onder één dak wordt gestimuleerd. Denk bijvoorbeeld aan combinaties van voorzieningen voor jongeren (scholing, opvang), gemeenschapsactiviteiten (cultureel en verenigingscentrum) en overige dienstverlening (dorpwinkel, VVV-punt, openbaar vervoer en pinautomaat). Dit is vooral van belang voor doelgroepen die minder mobiel zijn (ouderen boven 65 jaar, jongeren en mindervaliden).

Ook de bereikbaarheid van voorzieningen is een belangrijk issue. Door de beschreven ontwikkelingen wordt de afhankelijkheid van het openbaar vervoer groter. Salland wil investeren in innovatieve openbaar vervoersoplossingen tussen het landelijk en stedelijk gebied.

Ten slotte neemt door de vergrijzing van de bevolking de behoefte aan nieuwe zorgconcepten toe. Denk daarbij aan de ontwikkeling van woonzorg- en servicecentra. Een trend daarbij is dat door innovaties in de zorg (b.v. ICT) zorgvragers langer van zorg-op-maat kunnen worden voorzien in hun eigen huis. Waarschijnlijk zet deze tendens van extramuralisatie van de zorg zich in de komende jaren verder voort. LEADER stimuleert nieuwe initiatieven op dit vlak. De PG laat zich graag verrassen door innovatieve ideeën uit het gebied die verder bij kunnen dragen aan het in stand houden van het voorzieningenniveau.

⁶ Paradoxaal genoeg is de mobiliteit van kwetsbare groepen daardoor onder druk komen te staan.

Voorbeeldactiviteiten:

- *Investeren in publieke voorzieningen zoals multifunctionele centra (kulthusen), woonzorgcentra en servicecentra;*
- *Toevoeging multifunctioneel karakter aan bestaande voorzieningen;*
- *Ontwikkeling van nieuwe concepten en experimenten om op effectieve wijze basisvoorzieningen in kleine kernen duurzaam in stand te houden;*
- *Dorpsvernieuwing;*
- *Inzet van ICT om de bereikbaarheid van voorzieningen te vergroten;*
- *Pilotprojecten binnen het openbaar vervoer, gericht op kwetsbare groepen als ouderen, jongeren en mindervaliden;*
- *Versterking van het zorgaanbod en introductie van nieuwe concepten op het gebied van wonen, welzijn en zorg.*

Sociale energie en integratie

Het Sallandse platteland staat bekend om de sterke lokale maatschappelijke betrokkenheid. Salland is trots op het gebiedseigene en de eigen identiteit. Deze identiteit laat zich het best kenschetsen door termen als bescheiden, ingetogen, trots en saamhorig. Dat gevoel van saamhorigheid komt ook naar voren in een sterk verenigingsleven. Noaberschap is sterk ontwikkeld in Salland.

Door de instroom van nieuwe bewoners van buitenaf en de individualisering van de maatschappij staan de sociale samenhang en de participatie onder druk. Kleinschalige investeringen gedragen door de bewoners zelf kunnen ervoor zorgen dat mensen bekend zijn met elkaar en de omgeving, waardoor ook de veiligheid wordt vergroot. De PG Salland zet dan ook in op kleinschalige initiatieven die de arbeidsparticipatie, het verenigingsleven en vrijwilligerswerk stimuleren en die de bewoners gelegenheid bieden elkaar te ontmoeten, b.v. bij sociaal-culturele activiteiten. Van belang is dat initiatieven worden ontwikkeld voor alle leeftijdscategorieën.

Om de sociale integratie te bevorderen is het van belang bewoners, bedrijven, overheden en andere organisaties bij de lokale plannen en ontwikkelingen te betrekken. Hierdoor wordt draagvlak gecreëerd wat een essentiële voorwaarde is voor het duurzame karakter van projecten. Het versterken van de regionale identiteit is hier een belangrijk onderdeel van. Hierbij kunnen cultuur en cultuurhistorie een belangrijke rol spelen. De PG Salland wil dit onder meer bereiken door in te zetten op kleinschalige investeringen die een regionale uitstraling hebben. Op deze manier leren mensen elkaar en het gebied beter kennen. Lokale verenigingen spelen hierin een belangrijke rol.

Ten slotte wil Salland inzetten op innovatieve projecten die de (sociale) veiligheid in de streek vergroten. Concreet gaat het daarbij om de aanpak van onveilige plekken en het terugdringen van overlast in kleine kernen of buitengebieden.

Voorbeeldactiviteiten:

- *Ondersteunen en professionaliseren van vrijwilligers;*
- *Opzetten van steunpunten, bijeenkomsten of cursussen voor verenigingen en vrijwilligers om gezamenlijk zaken te regelen;*
- *Uitbreiding van het aantal ontmoetingsplaatsen voor groepen dorpsbewoners;*
- *Activiteiten gericht op behoud en ontwikkeling van de waarden en identiteit van de bewoners van het platteland;*
- *Projecten die buurten betrekken bij de directe woonomgeving, de groenvoorziening en de bereikbaarheid van dorpen;*
- *Opzet buurt (dorps)preventieteams;*
- *Behoud van regionale identiteit,*

Onderdeel 2 Uitvoering van samenwerkingsprojecten

Het doel van acties binnen dit onderdeel is de uitvoering van samenwerkingsprojecten passend binnen de doelstellingen van het ontwikkelingsplan van de PG Salland. Mogelijkheden bestaan voor uitwisseling van ervaringen en uitbreiding en/of totstandkoming van samenwerkingsverbanden. Het doel van dit onderdeel komt nauw overeen met dat van prioriteit 2 van het LEADER+ programma 2000-2006.

Naast lokale projecten stimuleert de PG Salland ook samenwerkingsprojecten met andere LEADER gebieden in Nederland of in Europa. De PG Salland probeert dat te organiseren door bestaande contacten van actoren uit het gebied te benutten en ontmoeting tussen partijen te stimuleren. Daarnaast kan het onderhouden van contacten met het Nationaal LEADER Netwerk ook samenwerkingsprojecten opleveren.

De insteek van de PG Salland is dat de *inhoud* leidend moet zijn voor de samenwerking: samenwerkingsprojecten moeten aansluiten bij de eigen inhoudelijke thema's. Salland wil leren van andere gebieden die vergelijkbare projecten uitvoeren. De 'vorm' van samenwerking is minder relevant om over te gaan tot samenwerkingsprojecten.

Onderdeel 3 Beheer van de Plaatselijke Groep, de verwerving van vakkundigheid en de dynamisering van het gebied

Voor de uitvoering van acties binnen dit onderdeel gelden de voorwaarden uit maatregelfiche 421 van het POP2.

Onderdeel 3 van de LEADER ontwikkelingsstrategie biedt ruimte voor management- en beheerskosten die worden gemaakt voor de uitvoering van het ontwikkelingsplan. Het doel is de competenties van de PG te verbeteren, zodat de implementatie van LEADER efficiënt en volgens plan verloopt. De implementatie van lokale ontwikkelingsplannen en andere acties van LEADER groepen vereist immers kennis, vaardigheden en deskundigheid om enerzijds de inhoudelijke doelstellingen te kunnen realiseren en anderzijds de specifieke LEADER aanpak te kunnen garanderen. De PG en de betrokken partners hebben daarom behoefte aan actuele en relevante informatie, passende vaardigheden en andere steun om hun taken op een succesvolle manier uit te kunnen voeren.

Voor Salland geldt dat de uitvoering van het LEADER ontwikkelingsplan een nieuwe activiteit is. De PG zal het budget voor Onderdeel 3 benutten voor het beheer van het ontwikkelingsplan, met daarbij specifieke aandacht voor de volgende in het POP2 genoemde activiteiten:

- Studies over het betreffende gebied;
- Activiteiten om voorlichting over het gebied en over het plaatselijk ontwikkelingsplan te geven;
- De opleiding/training van betrokkenen bij de opstelling en de uitvoering van een plaatselijk ontwikkelingsplan. Dit is tevens mogelijk onder dienstverlening (technische hulp) van het Nationaal Netwerk;
- Dynamiseringsacties en de opleiding van personen met een dynamiseringstaak (projectenwerwers etc.);

- Uitvoering van plannen van andere publiek-private partnerschappen (geen LEADER ervaring of LEADER aanpak), maar die wel aansluiten bij de doelstellingen van as 3.

3.4 Selectiecriteria LEADER projecten

Voor de beoordeling van de projecten heeft de PG een aantal criteria geformuleerd. Deze criteria zijn het resultaat van een analyse van de eisen die LEADER stelt en de ervaringen die in andere gebieden met LEADER+ zijn opgedaan. De Sallandse criteria zijn onderverdeeld in algemene criteria – criteria waaraan hoe dan ook voldaan moet worden – en prioriteitscriteria. Dit zijn criteria waarop extra punten kunnen worden gescoord. Daarnaast zijn criteria voor samenwerkingsprojecten geformuleerd.

Salland kiest ervoor op dit moment vrij algemene criteria te formuleren, omdat gekozen wordt voor een brede inhoudelijke invulling van het programma. Salland staat ervoor open de criteria gedurende de uitvoering van het ontwikkelingsplan nader aan te scherpen indien blijkt dat dit bij kan dragen aan een betere kwaliteit van projecten.

Bij unaniem besluit kan de PG afwijken van onderstaande criteria.

3.4.1 Selectiecriteria

De PG hanteert een aantal criteria die zij kenmerkend acht voor haar visie en werkwijze. De criteria sluiten aan bij de LEADER aanpak en stellen de volgende eisen aan projecten:

- Het project moet bij voorkeur innovatief en/of experimenteel zijn. Dit is het geval indien het project:
 - nieuwe samenwerkingsverbanden tot gevolg heeft en/of;
 - nieuwe producten/resultaten oplevert (product/resultaat) en/of;
 - wordt gekenmerkt door een innovatieve aanpak (proces) en/of;
 - nieuwe doelgroepen benadert (doelgroep) en/of;
 - nieuw is in het betreffende LEADER gebied (regio).
- Projecten moeten duurzaam zijn, waaronder wordt verstaan dat in principe geen bijdrage zal worden verstrekt aan éénmalige activiteiten/evenementen, ofwel activiteiten die naar verwachting geen structureel karakter hebben of structurele effecten genereren, tenzij de activiteiten een aanjaagfunctie vervullen.
- Projecten moeten kleinschalig zijn.
- Projecten moeten bottom-up tot stand komen. Projecten moeten in voldoende mate worden gedragen door lokale actoren. Professionele ondersteuning is wel mogelijk.
- Projecten moeten een meerwaarde voor het gebied hebben ten aanzien van de inhoud of t.a.v. de samenwerking.
- Het project c.q. de effecten van het project worden uitgevoerd binnen, respectievelijk hebben betrekking op het LEADER gebied Salland.
- Het project past inhoudelijk binnen de thema's van voorliggend ontwikkelingsplan;
- Het project scoort op minimaal één van de inhoudelijke indicatoren.
- Het project levert een bijdrage aan de economische en/of sociale ontwikkeling van het gebied en is verantwoord in termen van "value for money". Het project draagt bij voorkeur bij aan behoud van bestaande of creatie van nieuwe werkgelegenheid.
- Het project is nieuw of een verantwoorde uitbreiding (in termen van beschikbaar gestelde middelen, in aanmerking komende activiteiten of geografische gebieden) van een bestaand project.

Naast deze inhoudelijke criteria zal elk project ook getoetst worden op een aantal technische, financiële en juridische criteria. Deze toets vindt plaats door de provincie. Daarnaast toetst het

betaalorgaan (Dienst Landelijk Gebied) in opdracht van de provincie op EU-conformiteit. Deze criteria zijn opgenomen in bijlage 2.

3.4.2 *Prioriteitscriteria*

Indien voldoende financiële middelen aanwezig zijn en een project voldoet aan de hiervoor genoemde criteria vindt geen prioriteitsafweging plaats. Afweging/prioritering dient plaats te vinden indien meer projecten ingediend zijn dan budget voorhanden is. Naast algemene criteria waar projecten aan moeten voldoen, heeft de PG dan ook een aantal prioriteitscriteria geformuleerd waar projecten 'extra' op kunnen scoren.

Voorkeur wordt gegeven aan projecten die:

- Gericht zijn op gelijke kansen voor mannen en vrouwen.
- Gericht zijn op jongeren.
- Leiden tot een hogere arbeidsparticipatie.
- Bijdragen aan het versterken van de kwaliteiten en/of het imago van Salland.
- Samenwerking tussen lokale actoren en gebieden versterken.
- Een bovenregionaal belang hebben.
- Zich kenmerken door een integrale en structuurversterkende aanpak.
- Een spin-off effect hebben. Niet alleen een voorbeeldfunctie, maar ook de start vormen voor veranderingen
- Leiden tot een verbetering van de leefbaarheids situatie op het platteland.
- Leiden tot een verbetering van het imago van het (deel)gebied.
- Bij sociaal-maatschappelijke projecten wordt de voorkeur gegeven aan projecten die:
 - kwetsbare groepen activeren in het sociale en economische leven;
 - bijdragen aan het terugdringen van de langdurige werkloosheid;
 - leiden tot een hogere arbeidsparticipatie van kwetsbare groepen;
 - bijdragen aan het opvullen van nog openstaande vacatures en;
 - een innovatief karakter hebben en een voorbeeldfunctie hebben voor andere gebieden.

3.4.3 *Criteria voor samenwerkingsprojecten*

Voor de uitvoering van samenwerkingsprojecten wordt verwezen naar de criteria uit maatregel 421 van het POP2. Deze criteria voor samenwerkingsprojecten zijn ook opgenomen in bijlage 2 en zijn aanvullend op de hiervoor gepresenteerde algemene en prioriteitscriteria. Algemeen uitgangspunt is dat samenwerkingsprojecten inhoudelijk aansluiten bij de centrale thema's die Salland heeft gedefinieerd.

3.5 **Relatie met POP2**

De uitvoering van de Sallandse ontwikkelingsstrategie moet bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen zoals geformuleerd in een of meer van de in het POP2 onderscheiden assen. De assen 1 en 2 zijn vooral gericht op ondernemers in de landbouw en bosbouwsector, terwijl as 3 meer gericht is op plattelandsontwikkeling in ruime zin van het woord.

As 1. Verbetering van het concurrentievermogen en de land- en de bosbouwsector

Concurrentieverbetering kan worden nagestreefd op verschillende niveaus: regionaal, landelijk of op de Europese en wereldmarkt. Aangezien maatwerkoplossingen per regio kansrijk zijn en innovatie centraal staat in deze as is het van groot belang om vanuit de kracht van het gebied gezamenlijk een strategie te bepalen volgens welke de landbouw specifiek versterkt kan worden. Hiertoe dienen kleinschalige pilots (innovatie, kraamkamerprojecten op gebied van innovatieve landbouwpraktijken, bedrijfsvoering, ondernemerschap en bedrijfsopvolging) en samenwerkingsrelaties (tussen landbouwers onderling in de streek, maar ook tussen landbouwers en andere actoren in het veld;

producentengroepen, ketens etc.) opgezet of versterkt te worden om de krachten te bundelen en het menselijk potentieel te versterken. Hierbij hoort ook de uitwisseling van ervaringen en de bedrijfsvoering tussen Nederlandse regio's en over de grens binnen de EU (via de prioriteit samenwerking).

As 2. Verbetering van het milieu en het platteland

Het leggen van verbindingen tussen landbouw, natuur, milieu en water biedt perspectieven voor duurzame oplossingen. Groene en blauwe diensten waarin deze integratieslag zichtbaar wordt, vormen voorbeelden van samen optrekken in zowel de inhoudelijke sfeer als m.b.t. doelgroepen en nieuwe organisatieverbanden op gebiedsniveau.

As 3. De leefkwaliteit op het platteland en diversificatie van de plattelandseconomie

De hoofddoelstelling van deze as komt voor een groot deel overeen met de hoofddoelstellingen van LEADER en de meeste maatregelen binnen deze as lenen zich goed voor een aanpak via de LEADER werkwijze. Maatregelen op het gebied van zowel de verbetering van de leefkwaliteit, de diversificatie van de plattelandseconomie als de instandhouding van het landelijk erfgoed zijn bijna per definitie het best uitvoerbaar via het gebiedsgerichte spoor. Positieve ervaringen dienaangaande in LEADER zijn breed verspreid en gedragen in Nederland. In de meeste LEADER gebieden zal de inzet naar alle waarschijnlijkheid vooral op de sociaal-economische vitalisering liggen.

Binnen de drie assen zijn verschillende maatregelen geformuleerd. In onderstaande tabel is de relatie tussen de Sallandse thema's en de verschillende maatregelen uit POP2 gevisualiseerd. Het aantal sterren (maximaal 3) bepaalt de sterkte van de relatie. Daar waar geen sterren staan, is geen directe relatie tussen het betreffende thema en de maatregel uit POP2.

Maatregelen as 1,2 en 3 POP2	Thema 1: Economie en omgevingskwaliteiten		Thema 2: Leefbaarheid en sociale vitaliteit	
	1.A	1.B	2.A	2.B
As 1: Concurrentievermogen land- en bosbouwsector				
111 Beroepsopleiding en voorlichting				
114 Gebruik adviesdiensten				
121 Modernisering landbouwbedrijven	**	*		
123 Verhogen toegevoegde waarde land- en bosbouwproducten	*	*		
124 Samenwerking bij innovatie	**	**		
125 Infrastructuur voor ontwikkeling van landbouw en bosbouw				
132 Deelname aan voedselkwaliteitsregelingen				
As 2: Verbetering milieu en het platteland				
212 Betalingen voor natuurlijke handicaps aan landbouwers				
213 Eerste bebossing				
214 Agromilieuverbintenissen				
216 Niet productieve investeringen				
As 3: Leefkwaliteit platteland en diversificatie plattelandseconomie				
311 Diversificatie van de agrarische economie	***	**		*
312 Steun voor de oprichting van micro-ondernemingen	**			
313 Versterken van toeristische activiteiten	***	**		
321 Basisvoorzieningen voor de economie en de plattelandsbevolking			***	*
322 Dorpsvernieuwing en -ontwikkeling			**	**
323 Behoud en ontwikkeling landelijk erfgoed		***	*	**

- 1.A Stimulering van nieuwe bedrijvigheid
- 1.B Behoud en stimulering bewustzijn van natuur- en landschapswaarden en cultuurhistorie
- 2.A Instandhouding voorzieningenniveau
- 2.B Sociale energie en integratie

De gekozen thema's in de Sallandse ontwikkelingsstrategie sluiten sterk aan op de inhoudelijke maatregelen uit as 3 van het POP2. In as 3 staat de levenskwaliteit van het platteland centraal.

Thema 1 Economie en omgevingskwaliteiten vertoont ook raakvlakken met maatregelen uit as 1, omdat in deze as ook mogelijkheden bestaan voor de agrarische sector. Ontwikkeling van deze sector is ook van belang voor Salland, naast het 'reguliere' MKB.

In het algemeen zijn de bepalingen uit de betreffende maatregelfiches van toepassing op toekomstige projecten. Echter, de concrete acties hoeven zich niet slechts te beperken tot de maatregelen onder één van de assen; PG's kunnen ook acties ondersteunen die op andere manieren de doelen van de gehele as ondersteunen.

4. RESULTATEN EN EFFECTEN

4.1 Inleiding

De verwachte inhoudelijke resultaten van onze LEADER strategie worden gekwantificeerd aan de hand van een aantal indicatoren. Bij de selectie van de indicatoren is vooral een relatie gezocht met de indicatoren uit het POP2. Enerzijds de indicatoren die van toepassing zijn op de LEADER as, anderzijds de indicatoren uit de maatregelfiches uit as 1, 2 en 3 die inhoudelijk raakvlakken vertonen met de Sallandse strategie. Aangezien uit paragraaf 3.4 naar voren is gekomen dat de strategie van Salland geen inhoudelijke raakvlakken met as 2 vertoont, zijn geen indicatoren uit as 2 opgenomen. De indicatoren zijn uiteengezet en gekwantificeerd in paragraaf 4.2.

4.2 Indicatoren en streefwaarden

De indicatoren uit as 4 en de inhoudelijk relevante indicatoren uit as 1 en 3 zijn onderstaand opgenomen en voorzien van een streefwaarde. Elk project zal moeten scoren op één of meerdere van de genoemde indicatoren. De indicatoren zijn gebaseerd op de in voorliggend plan gepresenteerde uitgangspunten. De PG Salland wil de midterm evaluatie aangrijpen om de indicatorenset en de streefwaarden nader onder de loep te nemen en eventueel aan te passen en/of het aantal indicatoren te reduceren. Vanzelfsprekend zal de PG Salland de voortgang van de score op de indicatoren continue monitoren.

- **Algemene Indicatoren voor As 4 (Leader benadering)**

Subthema / indicator	Streefwaarde
41 Invoering LEADER benadering en plaatselijke groepen	
Aantal LEADER groepen gerealiseerd:	
<ul style="list-style-type: none"> • Nieuwe LEADER groepen • Bestaande LEADER groepen (gesteund in de periode 2000-2006) • Totale oppervlakte van de LEADER gebieden (km²) • Totale omvang van de bevolking in LEADER gebieden 	<p style="text-align: right;">1 402 97.000</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Het aantal gerealiseerde projecten dat experimenteel van karakter is, 'bottom up' tot stand is gekomen of een multisectoraal karakter heeft • De mate waarin private cofinanciering is gerealiseerd (= "multiplier", d.w.z. de factor waarmee EU-geld wordt vermeerderd met nationaal publiek en privaat geld) 	<p style="text-align: right;">53 2,85</p>
411 Concurrentiekracht; 412 Milieu / Landbeheer; 413 Kwaliteit leefomgeving / diversificatie	
Aantal projecten dat volgens de LEADER aanpak tot stand is gekomen, onderverdeeld naar projecten die:	45
<ul style="list-style-type: none"> • aansluiten bij de doelstelling as 1, zowel naar toegepaste maatregel als bij de as als zodanig • aansluiten bij de doelstelling as 2, zowel naar toegepaste maatregel als bij de as als zodanig • aansluiten bij de doelstelling as 3, zowel naar toegepaste maatregel als bij de as als zodanig De totale omvang van de steun die door elke LEADER groep is verleend.	<p style="text-align: right;">5 0 40</p>
Het aantal eindbegunstigden, onderverdeeld naar	45
<ul style="list-style-type: none"> • personen onderverdeeld in geslacht, leeftijd boven de 25 of 25 of jonger • private sector • publieke sector • * LEADER groep 	
Het aantal gerealiseerde projecten dat experimenteel van karakter is, 'bottom up' tot stand gekomen of een multisectoraal karakter hebben	45

421 Uitvoering van samenwerkingsprojecten	
Aantal gerealiseerde samenwerkingsprojecten	8
Onderverdeeld in:	
• interterritoriale samenwerking	6
• transnationale samenwerking	2
en :	
• aansluiten bij de doelstelling as 1, zowel naar toegepaste maatregel als bij de as als zodanig	1
• aansluiten bij de doelstelling as 2, zowel naar toegepaste maatregel als bij de as als zodanig	0
• aansluiten bij de doelstelling as 3, zowel naar toegepaste maatregel als bij de as als zodanig	6
Aantal deelnemende LEADER groepen bij de samenwerkingsprojecten	12
431 Beheer van de plaatselijke groep, verwerving van vakkundigheid en de dynamisering van het gebied	
Aantal ondersteunde projecten	6
Onderverdeeld naar:	
• studies over het desbetreffende gebied	
• activiteiten om informatie over het gebied en het de lokale ontwikkelingsplan te verschaffen	
• training van de stafleden die betrokken zijn bij voorbereiding en implementatie van een lokaal ontwikkelingsplan	
• promotie-activiteiten	
• * andere	

• **Indicatoren uit as 1 en 3**

Subthema / indicator	Streefwaarde
124 Samenwerking bij innovatie	
Aantal ondersteunde samenwerkingsinitiatieven:	10
onderverdeeld naar:	
• Sector (landbouw/voedingssector/ beide voorgaande/bosbouw)	3
• Soort samenwerkingsinitiatief (ontwikkeling nieuw product/ nieuwe proces/nieuwe technologie/ gemengd)	7
123 Verhogen toegevoegde waarde van land- en bosbouwproducten	
Aantal gesteunde bedrijven.	5
Onderverdeeld in:	
• omvang bedrijf (micro/klein; medium; semi-groot; anders)	
• type sector: landbouw (akkerbouw, tuinbouw, wijn, permanente gewassen; melk; weidevee (m.u.v. melk); varkens en pluimvee; gemengd allen uitgesplitst naar biologisch en anders); bosbouw; voedingsindustrie	
• soort activiteit: verwerking/marketing; ontwikkeling	
Totale investeringsvolume.	€ 500.000
Onderverdeeld in:	
• omvang bedrijf (micro/klein; medium; semi-groot; anders)	
• type sector: landbouw (akkerbouw, tuinbouw, wijn, permanente gewassen; melk; weidevee (m.u.v. melk); varkens en pluimvee; gemengd allen uitgesplitst naar biologisch en anders); bosbouw; voedingsindustrie	
• soort activiteit: verwerking/marketing ; ontwikkeling	
311 Diversificatie naar niet-agrarische activiteiten	
Aantal begunstigden	10
Totaal aan investeringen in euro's (totaal materieel en immaterieel)	€ 500.000
Aantallen diversificatieacties onderscheiden naar:	10
– toerisme	
– ambachtelijke activiteiten	
– energieproductie	
– zorgverlening	
– overig	
312 Steun voor de oprichting en ontwikkeling van micro-ondernemingen	
Aantal nieuwe of bestaande begunstigde micro-ondernemingen die steun ontvangen:	8
– Aantallen nieuw opgerichte bedrijven	
– Aantallen bedrijven waar verbeteracties plaatsvinden	

313 Bevordering van toeristische activiteiten	
Aantal activiteiten gericht op de bevordering van toeristische activiteiten	15
Totaal van alle investeringen (totaal privaat en publiek)	€ 1.000.000
Toeristische infrastructuur aangelegd: - fietspaden - wandel/ruiterpaden paden - vaarroutes	5 km
Toeristische infrastructuur verbeterd: - fietspaden - wandel/ruiterpaden paden - vaarroutes	5 km
321 Basisvoorzieningen voor de economie en de plattelandsbevolking	
Aantal ondersteunde acties	12
Totaal investeringsvolume	€ 1.100.000
Aantallen gerealiseerde diensten (stuks)	6
Aantallen gerealiseerde fysieke voorzieningen (stuks)	6
322 Dorpsvernieuwing en -ontwikkeling	
Aantal kernen die steun hebben ontvangen voor investeringen gerelateerd aan vernieuwing en ontwikkeling	8
Totaal van private en publieke investeringen	€ 900.000
323 Instandhouding en opwaardering van het landelijk erfgoed	
Aantal ondersteunde acties voor investeringen voor het behoud en de opwaardering van het landelijk erfgoed - Totaal investeringsvolume - Ingerichte natuurgebieden (ha) - Ecologische verbindingzone (km) - Aantal cultuurhistorische objecten (stuks)	6
341 Verwerving van vakkundigheid en dynamisering met het oog op de opstelling en de uitvoering van een plaatselijke ontwikkelingsstrategie	
Aantal ondersteunde acties gericht op verwerving van deskundigheid en dynamisering van een gebied	4
Aantal ondersteunde publiek-private partnerschappen (PPP) die in het kader van LEADER worden opgericht.	2
Aantal deelnemers in deze projecten	10

5. FINANCIËLE TABEL

5.1 Inleiding

In hoofdstuk 3 heeft de PG Salland haar ambitie en LEADER strategie toegelicht en onderbouwd en in hoofdstuk 4 is inzicht gegeven in de verwachte resultaten en effecten. Vanzelfsprekend hoort daar ook een financieel plaatje bij. In dit hoofdstuk presenteert de PG Salland haar financiële ambities. De financiële tabel is samengesteld op basis van provinciale en Europese richtlijnen. Alvorens de financiële tabel wordt gepresenteerd, geeft de PG Salland eerst inzicht in de overwegingen die zijn gemaakt om tot deze keuze te komen.

5.2 Uitgangspunten financiële tabel

Bij het opstellen van de financiële tabel heeft de PG Salland rekening gehouden met een aantal formele (door de EU, ministerie en/of provincie opgelegde) uitgangspunten en overwegingen en daarnaast heeft de PG Salland eigen keuzes gemaakt. Deze staan hieronder weergegeven.

Formele uitgangspunten:

- Voor de financiële tabel is het format gebruikt zoals dat door LNV beschikbaar is gesteld. De budgetten zijn verdeeld over de relevante maatregelfiches uit as 4.
- De systematiek van POP schrijft voor dat Europese financiering wordt verstrekt indien voor tenminste eenzelfde bedrag aan nationale publieke cofinanciering beschikbaar is.
- De verhoudingen binnen de publieke cofinanciering in de financiële tabel (50% financiering POP/EU, 25% provincie en 25% overige overheden) gelden op programmaniveau. Per project kunnen afwijkende percentages gehanteerd worden.
- Naast de publieke financiering rekent de PG Salland op een stevige private financiering die ten minste gelijk is aan die van de publieke regionale financiering.

Overwegingen en keuzes van de PG Salland

- De PG Salland denkt in de periode 2007-2013 een budget van € 4 miljoen te kunnen wegzetten in projecten. Uitgaande van een (publiek) cofinancieringspercentage van 50% betekent dit tevens een nationale/regionale publieke bijdrage van € 4 miljoen. Verhoudingsgewijs wordt eenzelfde bijdrage van private partners voor de lokale projecten en samenwerkingsprojecten verwacht. Voor technisch beheer van de PG Salland is geen private bijdrage voorzien. De totale investeringsimpuls bedraagt dan bijna € 11,5 miljoen.
- De PG Salland wil het meeste budget reserveren voor lokale projecten in het eigen gebied, in feite voor onderdeel 1 van de strategie. Hiervoor wil de PG Salland 76,25% van het EU-budget reserveren. Voor de onderdelen 2 en 3 van de strategie reserveert de PG Salland respectievelijk 15% en 8,75% van de Europese bijdrage.
- Het budget binnen de drie maatregelen is indicatief verdeeld over de maatregelfiches uit het POP2. Deze maatregelfiches bevatten het doel, soort activiteiten en budget per maatregel en de LEADER strategie sluit inhoudelijk aan bij deze maatregelfiches (zie ook hoofdstuk 2). Financieel gezien is het budget indicatief verdeeld over deze maatregelen waardoor inzichtelijk wordt op welke inhoudelijke thema's de PG Salland het meest inzet. Uit de beschrijving van de strategie en de financiële tabel blijkt dat de PG Salland LEADER vooral wil inzetten ter ondersteuning van de doelen uit as 3: diversificatie, nieuwe economische dragers, toeristische ontwikkeling en leefbaarheid.

5.3 Financiële tabel

Op basis van deze uitgangspunten ziet de financiële tabel als volgt uit.

as en maatregel		Totaal generaal	Publiek						privé
			Totaal publiek	ELFPO	Nationaal publiek			gem /ws	
					Totaal	Rijk	Provincie		
		1=2+8	2=3+4	3	4=5+6+7	5	6	7	8
as 4 Leader									
411 as 1 via Leader concurrentievervalsing landbouw	ELFPO	900.000	600.000	300.000	300.000		150.000	150.000	300.000
412 as 2 via Leader Milieu en landschapsbeheer	ELFPO	0	0	0	0		0	0	0
413 as 3 via Leader sociaal economische vitalisering	ELFPO	8.000.000	5.500.000	2.750.000	2.750.000		1.375.000	1.375.000	2.500.000
421 uitvoering samenwerkingsprojecten	ELFPO	1.800.000	1.200.000	600.000	600.000		300.000	300.000	600.000
431 beheer en uitvoeringskosten PG	ELFPO	700.000	700.000	350.000	350.000		175.000	175.000	0
Totaal		11.400.000	8.000.000	4.000.000	4.000.000		2.000.000	2.000.000	3.400.000

De in de tabel opgenomen Europese financiering en cofinanciering betreffen de middelen die de PG Salland voornemens is om in te zetten in het kader van as 4 van het POP2, betreffende LEADER. Daarnaast leent de LEADER aanpak zich uitstekend om ook andere middelen in te zetten, gericht op ontwikkeling van het landelijke gebied in Salland. Daarbij wordt concreet gedacht aan middelen in het kader van de reconstructie alsmede andere middelen uit het POP2. De provincie heeft aangegeven dit bij de uitvoering van het programma te willen betrekken. De PG Salland werkt hier vanzelfsprekend graag aan mee. Het zou een belangrijke aanvulling zijn op de beschikbare middelen.

6. ORGANISATIE EN UITVOERING

6.1 Inleiding

In hoofdstuk 4 is de visie beschreven van de PG Salland. Aan de hand van deze visie zijn de doelstelling en strategie toegelicht die centraal staan in voorliggend ontwikkelingsplan. Concrete projecten moeten vorm gaan geven aan deze doelstelling en strategie. In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe deze strategie in de praktijk wordt gebracht. Daarbij wordt met name aandacht besteed aan de rol van de PG Salland.

In paragraaf 6.2 komt de samenstelling van de PG Salland aan de orde, waarna in paragraaf 6.3 de taken en verantwoordelijkheden van de PG Salland worden beschreven. Eén van de belangrijkste taken van de PG heeft betrekking op projectontwikkeling, -selectie en -beoordeling. Het traject van projectaanvraag tot en met projectbeoordeling en de rol die de PG Salland daarbij speelt, wordt daarom uitgebreid beschreven in paragraaf 6.4.

6.2 PG Salland

6.2.1 Samenstelling PG Salland

Binnen het LEADER gebied Salland wordt een PG samengesteld die verantwoordelijk is voor de implementatie van het door hen opgestelde ontwikkelingsplan. Om voor steun in aanmerking te komen, moet de PG Salland aan een aantal criteria voldoen. Deze criteria staan verwoord in het POP2 en de hiervoor van toepassing zijnde maatregelfiche 41.

Maatregelfiche 41 stelt dat *“de plaatselijke groep bestaat uit een representatieve vertegenwoordiging van de in het betreffende gebied aanwezige actoren en, op besluitvormingsniveau, moeten de sociaal-economische partners en andere vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, zoals landbouwers, plattelandsvrouwen, jongeren en hun verenigingen ten minste 50% van het plaatselijke partnerschap uitmaken. De plaatselijke groep moet aantonen in staat zijn een plan voor het gebied te ontwikkelen en uit te voeren”*.

De PG Salland moet zoveel mogelijk aansluiten bij gebiedsgerichte processen en structuren; de kennis- en ervaringsuitwisseling kan o.a. ook via het landelijke netwerk georganiseerd worden. De PG Salland moet zich richten op activiteiten die niet strijdig zijn met het reguliere beleid. Het streven is om zoveel mogelijk vrouwen en jongeren (tot 25 jaar) op te nemen in de PG Salland.

Bij de samenstelling van de PG Salland zijn deze criteria in acht genomen en is gezocht naar partijen die direct of indirect belang hebben bij de gekozen thema's. Daar is de volgende (voorlopige) samenstelling van de PG Salland uit naar voren gekomen:

- Berg, Cor van den Wethouder gemeente Olst-Wijhe, voorzitter PG Salland
- PM Gebiedscoördinator LEADER Salland
- Beukema, Nico Cambio, welzijn, werkgelegenheid
- Doedens, Dominique Doedens en Partners BV, plattelandsontwikkeling, MKB
- Groot, Bert ambtenaar gemeente Deventer; adviserend lid
- Groot Koerkamp, Mireille PB Broekland, plattelandsontwikkeling, Jongerenfestivals Salland, Stimuland
- Huisman, Thea Sallands Bureau voor Toerisme, recreatie en toerisme

- Kooiman, Karin Ganzenbrink/Ygdrasil
- Kunstenlab Deventer
- Lier, Goos Saxion Hogeschool, onderwijs,
plattelandsontwikkeling
- Louwerse, Paul Programmamanager POP/LEADER provincie Overijssel
- Nije Bijvank, Gerard PB Marienheem
- Ode, Wim School van Friesland, recreatie, plaatselijk belang,
MKB
- Overmars, Martin Rabobank, MKB
- Slijkhuis, Henri Gebiedscoördinator Salland, provincie Overijssel;
adviseur lid
- Sopers, Jeroen ambtenaar gemeente Olst-Wijhe; adviseur lid
- Tuten, Gerrit LTO, landbouw
- Uenk, Sylvie ambtenaar gemeente Raalte; adviseur lid
- Te Wierik, Rob Stichting IJssellandschap

In de loop van de programmaperiode kan de samenstelling van de PG Salland veranderen, waarbij vanzelfsprekend wel de bestaande criteria in acht zullen worden genomen. Het streven is om het aantal leden van de PG Salland op het bestaande niveau te handhaven.

De PG Salland acteert niet alleen passief (beoordeling van projecten), maar zal zich ook actief opstellen in het zoeken naar en ontwikkelen van ideeën, het aangaan van netwerken en het delen van ervaringen. De PG leden gaan dan ook zelf actief 'het gebied in'.

6.2.2 LEADER coördinator Salland

Eén van de PG-leden is de LEADER coördinator Salland (adviseur lid). Deze LEADER coördinator treedt op als secretaris van de PG en ondersteunt de PG in de praktijk in belangrijke mate bij de uitvoering van haar taken. De LEADER coördinator ondersteunt ons enerzijds bij de contacten met de provincie, o.a. op het gebied van financieel en inhoudelijk beheer, rapportages e.d. Anderzijds verzorgt de LEADER coördinator in de dagelijkse gang van zaken de contacten met (potentiële) projectindieners. Tot de taken van de LEADER coördinator behoren onder meer:

- Eerste aanspreekpunt van het LEADER ontwikkelingsplan;
- Het initiëren van projecten en ondersteuning bieden bij het zoeken naar partners in de markt;
- Ondersteunen bij de ontwikkeling en het begeleiden van projecten;
- Optreden als intermediair tussen de PG en initiatiefnemers;
- Ondersteuning bieden en informatie overdragen aan partijen in de regio, de provincie en de PG;
- Zorgdragen voor de secretariaatsvoering van de PG.

6.2.3 Meerwaarde ten opzichte van andere samenwerkingsverbanden

De LEADER Plaatselijke Groep (PG) kan in het gebied uitgroeien tot een belangrijk platform voor plattelandsontwikkeling, zowel voor publieke als voor private partijen. Daarmee onderscheidt de PG Salland zich van het Bestuurlijk Gebiedsgericht Beleid (BGO) voor Salland dat uitsluitend vanuit de regionale en lokale bestuurders is samengesteld. Daarnaast geldt in het algemeen dat de PG Salland meer aandacht heeft voor de leefbaarheid op het platteland en daarbij met name kleinschalige initiatieven van onderop nastreeft met een innovatief karakter. Het BGO is vooral in het leven geroepen voor de fysieke ontwikkeling van het platteland, wat in de regel leidt tot meer grootschalige projecten. Een belangrijke meerwaarde van LEADER is bovendien dat het een proces in het gebied op gang brengt, waardoor een breed draagvlak ontstaat in het gebied met als positief gevolg dat dit de continuïteit van projecten ten goede komt. Dit maakt dat beide gremia complementair zijn aan elkaar. Afstemming vindt plaats in taken en verantwoordelijkheden en een aantal personen is in beide gremia vertegenwoordigd.

6.3 Activiteiten PG Salland

6.3.1 Taken en verantwoordelijkheden PG Salland

Eén van de kenmerken van LEADER is de bottom-up benadering. Deze benadering krijgt vorm in de samenstelling van de PG Salland (lokale actoren). De PG Salland is verantwoordelijk voor de implementatie van het ontwikkelingsplan en speelt daarmee een belangrijke rol in het proces van indiening van project tot goedkeuring van project.

De PG Salland heeft de volgende taken en verantwoordelijkheden:

- **Opstellen ontwikkelingsplan**

Om in aanmerking te komen voor Europese subsidie uit POP2 voor de implementatie van LEADER schrijft de PG Salland allereerst het ontwikkelingsplan dat aan een aantal eisen moet voldoen. In dit plan is aangegeven op welke wijze het beschikbare budget bijdraagt aan de ontwikkeling van het platteland. Voorliggend document betreft het ontwikkelingsplan van de PG Salland.

Het ontwikkelingsplan is tot stand gekomen door de inbreng van alle PG leden die diverse organisaties en belangen vertegenwoordigen. Hierdoor heeft het plan duidelijk een **multisectoraal** karakter gekregen en zijn zoveel mogelijk belangen behartigd. Alle PG leden zijn ook betrokken bij de uitvoering van het plan waardoor dit criterium ook in de toekomst gewaarborgd blijft.

- **Initiëren en stimuleren van projecten**

De PG Salland zal in het gebied actief op zoek gaan naar nieuwe en goede ideeën en initiatieven. De PG leden zullen mensen en organisaties met elkaar in contact brengen en advies geven over de aanpak. De PG Salland zal actief het gebied ingaan om nieuwe ideeën van de grond te krijgen.

- **Toetsen en beoordelen van projecten**

Lokale initiatiefnemers (projectindieners) kunnen een project indienen. De PG Salland moet toetsen of het project inhoudelijk past binnen het goedgekeurde ontwikkelingsplan van de PG Salland en het POP2. Overigens wordt de PG Salland bij de toetsing van projectaanvragen in belangrijke mate ondersteund door de provincie, waar de provinciale coördinator – in samenwerking met provinciale projectondersteuners en andere beleidsmedewerkers – projectaanvragen zal beoordelen. De provincie zal bij iedere projectaanvraag een préadvies aan de PG Salland formuleren alsmede samen met de LEADER coördinator een lijst van geprioriteerde projecten opstellen ten behoeve van de PG (indien de vraag groter is dan het beschikbare budget). Een gedetailleerde beoordelingsprocedure is opgenomen in paragraaf 6.4.

Indien een PG lid zelf aanvrager van een project is (of nauw betrokken is bij een project), zal dat PG lid niet meestemmen in de beoordeling van deze aanvraag.

- **Het volgen van projecten tijdens de uitvoering**

De PG Salland vindt het belangrijk om ook na goedkeuring van een project zicht te hebben op de uitvoering. Niet alleen is dat voor de PG Salland van belang, ook richting aanvrager werkt het stimulerend indien regelmatig interesse wordt getoond. Vergelijkbaar met de LEADER+ periode in Overijssel zal elk PG lid een project volgen en hierover verslag doen in de PG overleggen.

- **Het verzorgen van rapportages**

Indien een project wordt goedgekeurd, is de subsidieaanvrager verplicht om inhoudelijk en financieel verslag te doen aan de provincie om zodoende de voortgang van het project te kunnen bewaken. Indien de PG Salland optreedt als subsidieaanvrager, zal de PG Salland deze rapportages verzorgen.

- ***Het nakomen van verplichtingen inzake voorlichting en publiciteit***

Een belangrijke eis waaraan de PG Salland moet voldoen is het nakomen van de verplichtingen op het gebied van voorlichting en publiciteit. De PG Salland dient in dat kader communicatieactiviteiten te verrichten. Het doel van deze communicatieactiviteiten is op lokaal niveau bekendheid te geven aan het LEADER ontwikkelingsplan.

Voor deze en andere taken die de PG Salland moet uitvoeren voor een succesvolle uitvoering van het ontwikkelingsplan, kan een budget 'Beheerskosten' worden gereserveerd. Binnen dit budget heeft de PG Salland de mogelijkheid om advies van externe organisaties in te huren of activiteiten uit te besteden. De omvang van dit budget is afhankelijk van het EU-budget dat wordt toegekend.

Zoals eerder vermeld, zal de LEADER coördinator een spilfunctie innemen als het gaat om de taken van de PG Salland. De hiervoor genoemde taken en activiteiten zullen in de praktijk dan ook in belangrijke mate worden uitgevoerd door de LEADER coördinator. Dit gebeurt uiteraard in nauwe samenspraak met de PG Salland.

6.3.2 Randvoorwaarden om vernieuwing tot stand te brengen

De PG Salland heeft als voorname taak om vernieuwende initiatieven in het gebied te stimuleren, die bijdragen aan de beoogde duurzame veranderingen. Om deze stimulans te geven zal de PG Salland – wederom met operationele ondersteuning van de gebiedscoördinator – een aantal acties ondernemen en/of randvoorwaarden scheppen. Als mogelijkheden kunnen bijvoorbeeld worden genoemd:

- a. Uitnodigen van mensen en organisaties om ideeën te ontwikkelen;
- b. Ondersteuning van mensen die rondlopen met ideeën (kennis, begeleiding);
- c. Leggen van dwarsverbanden tussen ideeëndragers;
- d. Ruimte binnen het gemeentelijke beleid stimuleren om verandering te realiseren;
- e. Leggen van relaties tussen initiatiefnemers en financiële bronnen;
- f. Beschikbaarheid van innovatiegelden.

Ad a uitnodigen van mensen en organisaties om ideeën te ontwikkelen

Belangrijk is dat mensen in het gebied zich uitgenodigd voelen om ideeën te ontwikkelen. PR speelt hierin een belangrijke rol. Bij de samenstelling van het gebiedsprogramma is een heel bottom-up proces gevoerd in het gebied, door het organiseren van feestelijke bijeenkomsten zoals Brommers Kiek'n, Bokaomd en de Brulfte. Daarnaast is het van belang dat initiatiefnemers een beroep kunnen doen op enthousiaste en integere mensen die even mee willen denken, door kunnen verwijzen en contacten kunnen leggen.

Ad b ondersteuning van mensen die rondlopen met ideeën (kennis, begeleiding)

De PG Salland kiest voor een democratische benadering waarbij zoveel mogelijk kennis aan elkaar beschikbaar gesteld wordt (voor zover dat niet in strijd is met privacy of economische belangen). Doel van deze kennisuitwisseling alsmede begeleiding is het stimuleren en ondersteunen van ideeëndragers.

Ad c leggen van dwarsverbanden tussen ideeëndragers

Het is van belang dat initiatiefnemers van elkaars ideeën op de hoogte zijn en eventueel samenwerking zoeken. Dit zal de PG Salland stimuleren. Juist in de samenhang van initiatieven kan innovatieve kracht ontstaan.

Ad d ruimte binnen het overheidsbeleid stimuleren om verandering te realiseren

Een aantal vernieuwingen zal slechts tot stand kunnen komen als er steun of ruimte is binnen het gemeentelijk en provinciaal beleid. De ervaring leert dat sommige goede initiatieven in eerste instantie in strijd lijken met provinciaal of gemeentelijk beleid of vastlopen op bepaalde procedures. De PG

Salland streeft ernaar om in deze situaties in gesprek te gaan met de betreffende overheid om gezamenlijk tot een oplossing te komen.

Ad e leggen van relaties tussen initiatiefnemers en financiële bronnen

Naast de LEADER middelen bestaan er wellicht ook andere fondsen die in dit kader aangesproken kunnen worden. Initiatiefnemers die geen beroep kunnen doen op gelden uit de LEADER as zullen worden ondersteund in het zoeken van geschikte middelen. De PG Salland heeft in dat kader een doorverwijsfunctie.

Ad f beschikbaarheid van innovatiegelden

De beschikbaarheid van middelen is van belang om innovatieve initiatieven te stimuleren. De PG Salland zal zich inspannen om de toegankelijkheid van middelen voor innovatieve projecten te vergroten. In dat kader zal ook getracht worden om grootschalige implementatie mogelijk te maken van ideeën die uitprobeerde zijn in het kader van LEADER.

6.4 Beoordelingsprocedure van projecten

Het succes van het ontwikkelingsplan is grotendeels afhankelijk van de kwantiteit en kwaliteit van de projecten die worden ingediend en goedgekeurd. Onderstaand wordt in een aantal stappen dit proces in samenvatting beschreven en wordt de rol van de PG Salland in dit proces verduidelijkt.

Stap 1: Eerste oriëntatie door PG

De PG Salland benadert op actieve wijze potentiële projectindieners om projecten in te dienen. De PG Salland wil in een vroeg stadium betrokken zijn bij de ontwikkeling van initiatieven, ook om op die manier de eisen van LEADER en de verwachtingen van de PG Salland te waarborgen. Op deze wijze kan het project daar waar nodig en mogelijk bijgestuurd worden. De PG Salland wil voorkomen dat indieners rechtstreeks hun project bij de provincie indienen, zonder dat het project bekend is bij de PG. Voor alle partijen (aanvrager, PG Salland en provincie) is deze oriënterende fase dan ook van belang. Bovendien kan in dit stadium al aansluiting worden gezocht bij het gemeentelijk beleid en gezocht worden naar eventuele gemeentelijke cofinanciering voor het project.

In de praktijk zal de LEADER coördinator bij deze activiteiten overigens een prominente rol vervullen door de activiteiten van de PG Salland te coördineren en in belangrijke mate zelf waar te nemen. Daarbij zal de LEADER coördinator – in samenwerking met de PG Salland – ook zoeken naar aansluiting bij bijvoorbeeld het gebiedsgericht beleid alsmede bij diverse organisaties die een intermediaire positie vervullen. Op die wijze moet uitwisseling plaatsvinden van (kennis over) projectinitiatieven en worden verschillende projectinitiatieven in het gebied op elkaar afgestemd.

Stap 2: eerste toetsing projectvoorstel door provincie

Op het moment dat het projectvoorstel gereed is, zal de provincie – onder aansturing van de provinciale coördinator – het voorstel toetsen. Deze toets zal onder andere ingaan op de volgende vragen:

- Is de vereiste cofinanciering op de juiste wijze verzekerd?
- Zijn de genoemde kostensoorten subsidiabel volgens de Europese richtlijnen?
- Is het project niet in strijd met regionaal, nationaal en Europees beleid?
- Past het project binnen het POP2 of bestaat er een betere afstemming met één van de andere in het gebied operationele Europese programma's?

Op basis van deze toets schrijft de provincie bij ieder voorstel een préadvies.

Stap 3: beoordeling projectvoorstel door PG

De geprioriteerde lijst van projecten alsmede de préadviezen worden door de provincie naar de PG Salland verzonden. Tijdens het overleg zal aan de hand van de geldende criteria een definitieve beoordeling van de projecten worden gegeven. Goedkeuring vindt plaats bij meerderheid van stemmen. Dit zal in een huishoudelijk reglement worden vastgelegd. Het zwaarwegend advies van de PG Salland zal aan de provincie worden toegestuurd, waarna GS een formeel besluit nemen over het projectvoorstel.

Stap 4: definitieve beoordeling projectvoorstel

De definitieve beoordeling van het projectvoorstel met het daarbij behorende zwaarwegende advies van de PG Salland vindt plaats door GS van Overijssel. Alleen op formele gronden kunnen GS afwijken van het advies van de PG Salland. De provincie zal de PG Salland op de hoogte brengen van het besluit. Bij definitieve goedkeuring of afwijzing door GS zal een positieve respectievelijk negatieve beschikking worden afgegeven aan de projectindieners. Tegelijkertijd met de beschikking ontvangt de projectindieners een pakket subsidievoorwaarden waaraan voldaan moet worden.

6.5 Voorlichting en publiciteit

Informatievoorziening en publiciteit rond het LEADER ontwikkelingsplan voor Salland vormt een essentiële voorwaarde voor de uitvoering van de gebiedsstrategie en het bereiken van de doelstellingen. Ten behoeve van de LEADER periode 2007-2013 wil de PG Salland een actieve communicatiestrategie voeren die wordt gericht op alle doelgroepen gericht. Jongeren vormen daarbij een specifieke doelgroep.

De communicatiestrategie heeft meerdere doelen, zoals:

- informatieverstrekking om ideedragers bekend te maken met het ontwikkelingsplan en te stimuleren om projecten te ontwikkelen;
- doelgroepen bekend te maken met de gebiedsstrategie en relevante netwerken, organisaties en personen;
- tonen van behaalde (project)resultaten aan inwoners, lokale overheden, bedrijfsleven en andere geïnteresseerden;
- een positieve grondhouding (draagvlak en daadkracht) te genereren voor de uitvoering van het ontwikkelingsplan en daaraan verbonden activiteiten;
- kennis te ontwikkelen en te verspreiden binnen en buiten het eigen gebied;
- een groter publiek bewustzijn te creëren van de bijdrage van de Europese Unie en andere financiers.

De taken op het gebied van promotie en publiciteit worden uitgevoerd door het secretariaat op basis van een communicatiestrategie. Concreet denken we op dit moment aan de volgende activiteiten:

- een eigen website, eventueel in samenwerking met het Nationaal Netwerk LEADER;
- een LEADER brochure voor het gebied;
- artikelen in huis aan huis bladen met projectbeschrijvingen, interviews, etc.; vergelijkbaar met de LEADER+ pagina's in de huis aan huis bladen in de LEADER+ periode;
- jaarverslag waarin de inhoudelijke en financiële resultaten worden vastgelegd;
- mailing naar betrokken en belanghebbende organisaties (potentiële projectindieners);
- organisatie van projectbezoeken, werkbezoeken (landelijke seminars/bijeenkomsten) en 'open dagen';
- tussentijdse evaluatie met publieksvriendelijke versie;
- overige activiteiten.

De PG Salland streeft ernaar om binnen drie maanden na goedkeuring van het ontwikkelingsplan een communicatiestrategie gereed te hebben.

BIJLAGE 1: HOOFDELEMENTEN POP2 2007-2013

De lidstaat Nederland heeft voor de periode 2007-2013 een landsdekkend POP opgesteld, zonder opdeling in regionale of provinciale programma's. De uitvoering van dit programma loopt langs twee sporen; het ondernemersspoor via het Ondernemersprogramma en het gebiedsgerichte spoor via het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). In het nationale POP zijn onder de vier assen uit de Europese Verordening Plattelandsontwikkeling (nr.) 1698/2005 diverse maatregelen geformuleerd. In het Nederlandse POP zijn de volgende maatregelen opgenomen.

As 1. Verbetering concurrentiekracht van landbouw- en bosbouwsector:

- Verbetering en ontwikkeling van infrastructuur
- Voldoen aan commerciële normen
- Beroepsopleiding, voorlichting, verspreiding van kennis
- Gebruik van bedrijfsadviesdiensten
- Modernisering van bedrijven (investeringssteun)
- Samenwerking ter bevordering van nieuwe producten/technologieën
- Deelname voedselkwaliteit regelingen
- Voorlichting en afzetbevordering
- Verhogen toegevoegde waarde land- en bosbouw

As 2. Verbetering kwaliteit van natuur en landschap door steun voor beheer van platteland:

- Compenserende vergoedingen voor landbouwers in berggebieden en andere gebieden met handicaps (Less Favoured Areas)
- Compenserende vergoedingen voor boeren in gebieden die vallen onder Natura 2000 en Kaderrichtlijn Water
- Landbouwmilieuvergoedingen (bijv. Agrarisch natuur- en landschapsbeheer);
- Niet-productieve investeringen
- Eerste bebossing op landbouwgrond

As 3. Verbetering van kwaliteit van leven op het platteland en diversificatie van de plattelandseconomie:

- Bevordering van toeristische activiteiten
- Instandhouding en opwaardering landelijk erfgoed
- Diversificatie naar niet-agrarische activiteiten
- Oprichten/ontwikkelen van ondernemingen
- Basisvoorzieningen platteland
- Dorpsvernieuwing en -ontwikkeling
- Verwerving van vakkundigheid en "dynamisering" t.b.v. opstellen lokale ontwikkelingsstrategieën

As 4: Bottom up plattelandsontwikkeling door lokale actiegroepen (LEADER benadering)

- Bottom up plattelandsontwikkeling door lokale actiegroepen om de doelstellingen van de andere assen te verwezenlijken
- Uitvoering van samenwerkingsprojecten
- Beheer van de plaatselijke groep, verwerving van vakkundigheid en de dynamisering van het gebied.

De implementatie van de LEADER as kan bijdragen aan doelstellingen van assen 1-3.

BIJLAGE 2: AANVULLENDE SELECTIECRITERIA

Technische, financiële en juridische toets (door provincie en DLG)

De provincie zal in samenwerking met DLG een technische toets op alle aanvragen uitvoeren waarbij de volgende criteria in acht worden genomen.

- Projecten passen binnen het POP2 en Verordening (EG) nr. 1698/2005 van de Raad van 20 september 2005 inzake steun voor plattelandontwikkeling uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandontwikkeling (ELFPO);
- Projecten zijn in overeenstemming met de vigerende communautaire, nationale, regionale en lokale beleidskaders c.q. wet- en regelgeving;
- Projecten dienen vóór 31 december 2015 door de eindbegunstigden financieel te zijn afgewikkeld;
- De subsidieaanvrager of instelling die voor een bijdrage in aanmerking wil komen is een geaccepteerde en controleerbare publiekrechtelijke of privaatrechtelijke rechtspersoon of instelling;
- De financiering is rond, als aangetoond kan worden dat door de bijstandsaanvragen een sluitende financiering wordt bereikt en aan de cofinanciering is voldaan;
- Europese bijstand is noodzakelijk voor de realisatie van het project en maakt een substantieel deel uit van de totale projectbegroting. Er mag geen substitutie van overheids gelden plaatsvinden en/of geen bijstand worden verleend voor reguliere (overheids)taken.

Criteria voor samenwerkingsprojecten

- Samenwerkingsprojecten die ondersteund kunnen worden zijn:
 - projecten gericht op interterritoriale samenwerking, d.w.z. samenwerking binnen Nederland;
 - projecten gericht op transnationale samenwerking, d.w.z. samenwerking met gebieden in andere EU-lidstaten en met gebieden in derde landen.
- Uitgaven binnen de LEADER-as zijn alleen subsidiabel binnen lidstaten van de EU.
- De samenwerking dient tenminste één plaatselijke groep die onder de LEADER as geselecteerd is te bevatten en de samenwerkingsactie dient plaats te vinden onder de verantwoordelijkheid van de coördinator van de betreffende plaatselijke groep;
 - Samenwerking kan plaatsvinden met plaatselijke groepen en met vergelijkbare partnerschappen die aan de volgende voorwaarden voldoen;
 - een lokale groep die beschikt over de capaciteit om een ontwikkelingsplan voor een duidelijk gedefinieerd gebied uit te kunnen voeren;
 - de organisatie van deze groep is gebaseerd op partnerschap van lokale actoren.
 - Het samenwerkingsproject moet gericht zijn op de uitvoering van een gezamenlijke actie van de betrokken plaatselijke groepen. Binnen deze maatregel komen alleen de uitgaven voor de samenwerkingsactie zelf voor steun in aanmerking, d.w.z. het opzetten van een gezamenlijke structuur en de voorbereidende technische ondersteuning (coördinatie) van de samenwerkingsactie. Het Nationale Netwerk kan de samenwerkingsactie ondersteunen door voorbereidende werkzaamheden op het gebied van 'partner search' te verrichten of ondersteuning te bieden aan de inhoudelijke opzet van de samenwerkingsactie. Activiteiten verricht door het Netwerk zijn subsidiabel als technische hulp van het Nationaal Netwerk. Investerings en studies voortkomend uit de samenwerkingsactie dienen gesubsidieerd te worden vanuit een van de andere assen (1, 2 of 3);
 - De samenwerkingsprojecten moeten zijn opgenomen in het ontwikkelingsplan van de PG Salland;
 - Indien het samenwerkingsproject geen deel uitmaakt van het ontwikkelingsplan dient de beheersautoriteit dit goed te keuren. In dit geval dienen de samenwerkingsprojecten te worden ingediend voor 31 december 2013;

- Het Nationaal Netwerk zal de plaatselijke groepen ondersteunen in de eerste stappen in de 'partner search';
 - Het Nationaal Netwerk zal een procedure opstellen voor de selectie van transnationale samenwerkingsprojecten welke omvat;
 - een inventarisatie van potentiële transnationale samenwerkingsprojecten inclusief potentiële partners in Nederland en binnen de EU;
 - een tijdsplanning;
 - objectieve criteria voor de selectie van samenwerkingsprojecten.
- Deze procedure zal ter goedkeuring worden voorgelegd aan de Europese Commissie;
- De Europese Commissie zal worden geïnformeerd over de in de ontwikkelingsplannen opgenomen samenwerkingsprojecten.